

Kulturně společenský časopis
2005 • 8 na internetu

DOBŘÁ ADRESA

Z obsahu

Kostnická škola
recepční estetiky

Dva Tomášové

Strom Evy Vlčkové

Obsah:

Příloha

Eva Vlčková: **Strom** (53)

O čem se (ne)mluví

Eliška Stehlíková: **Recepční estetika Kostnické školy** (4)

Radim Kopáč: **Vážený pane** (12)

Před Strží

Výstřižková služba Jakuba Šofara (14)

Martin Vokurka: **Film** (16)

Cannyho komix (21)

Dva Tomášové:

Tomáš Toulá (22) a Tomáš Koloc (24)

Svodka Velkého Čtenáře (28)

Ze vtipných emailů: Staré dobré poznámky ze žákovských knížek... (30)

Strž DA

Hudba: Jakub Šofar: **Celebrity dreams** (32) /

Literatura: Jasoň Drsoň: **Žádný gastarbajtry nepotřebujem** (33); Lucie Nováková: **Pár krůčků zahradou dětství** (35); Zuzana Fialová: **Několik knižních ohlédnutí** (36); Radim Kopáč: **Housle u klavíru** (37) /

Výtvarné umění: Zuzana Fialová: **Je lépe nacházet než hledat** (38)

Za Strží

Luboš Vlach: **Poezie červená** (40)

Viki Shock: **Problematika ataků spánku v zaměstnání a jak se s ní vyrovnávat** (42)

Z Hollaru: František Burant (43)

Lubor Dufek: **Nápady pro Tři krále – O životě za bolševika** (44)

Co se chystá: John Bok (48)

Podobrazník Honzy Hanzla Bržlů (52)

Na titulní stránce: Eva Vlčková, „Strom“ (viz příloha na str. 53)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 8, ročník 6. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Štěpán Kučera. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenkova, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

**SYSTEM NAVIGACE:
KLEPNĚTE!**

První stránka (titulní):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevrou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tisk na str. 2.

Druhá stránka (obsah):
BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zveřejní obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

Naši milí,

nebudeme si nic zastírat, je léto. Je dost pravděpodobné, že Dobrou adresu čtete na pláži, před vámi se jemně vlní moře a Pánbůh promítá svým obřím vizualizérem tahle slova na oblohu.

Najednou se zatahuje...

Oblohu od západu přepadají mraky, překrývají písmenka a bouřka hrozí přerušit čtení!

Naštěstí se z vln vynořuje elegantní delfíní muž, vytahuje bazuku a rozstřílí mraky na cimprcamr, na padrt, NA FAŠÍRKU, NA MRAKY, prostě to všechno rozmlátí, rozšmelcuje, zničí, ROZKOPE, ROZDUPE, ROZBLEM-CÁ... eee, promiňte, žvaním z vedra.

Ve skutečnosti jsem chtěl napsat, že v tomhle čísle najdete zase spoustu dobré literatury, mimo jiné povídku Martina Vokurky a básně dvou Tomášů. Ujít si taky nechte studii Elišky Stehlíkové, ve které je docela stručně a jasně shrnuto učení Kostnické školy recepční estetiky.

Delfíní muž, delfíní muž, delfíní muž...
Ahoj příští měsíc!

Štefan Švec

báSeň měSíce

Honza Hanzl

Lyrická

Každé ráno
když mi přijde SMSka
jsem rád
že na mě moje banka myslí

z rukopisu, 2005

O
čem
se
(ne)
mluví

Recepční estetika

[generovány]

[v procesu]

[jsou]

[významy]

Metodologická poznámka: 1. Pokud není uvedeno jinak, německé citáty jsem přeložila já. 2. Jelikož čeština nemá žádnou adekvátní jazykovou podobu, která by označovala zároveň oba rody a jelikož se chci vyhnout zdvojení typu autor/autorka, čtenář/čtenářka, budu v následujícím textu používat pouze maskulinní formu.

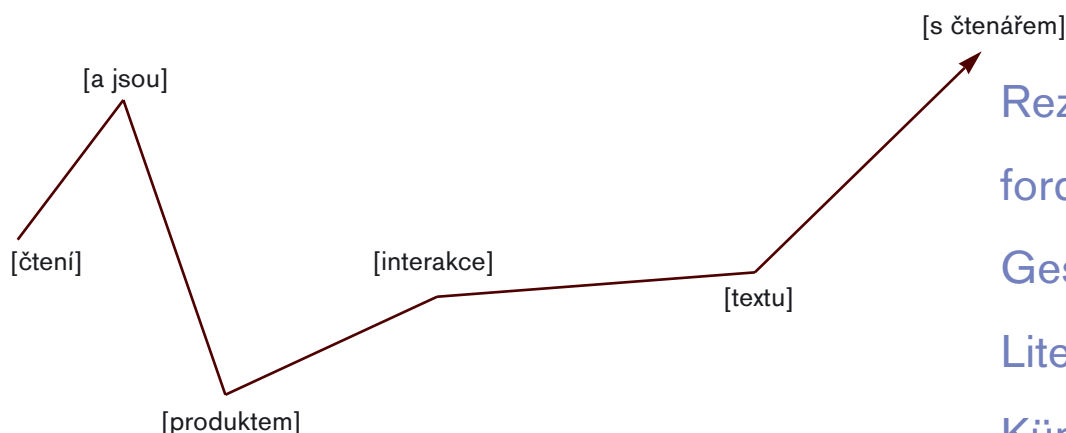
1. Úvod

Aplikujeme-li nejjednodušší model komunikační situace autor – sdělení – adresát na literární komunikaci, uvědomíme si, které složky tohoto trojúhelníku byly v průběhu času zdůrazňovány jednotlivými literárně-teoretickými

přístupy. Směry zaměřené především na autora, pozitivistické a psychologizující tendence 19. století¹, vystřídaly ve století dvacátém teorie zaměřené na text. Především ruský formalismus a český strukturalismus vnímají literární text jako systém složek v různých vztazích a hledají nástroje k jeho popsání a analýze. Teprve v šedesátých letech 20. století dochází v literární teorii k radikálnímu obratu ke třetí entitě trojúhelníku, ke čtenáři. Čtenáři je připsána konstitutivní role při vytváření smyslu textu a stává se tak organizující složkou v procesu literární komunikace. Iserovo „*ein Text überhaupt zum Leben erwacht, wenn er gelesen wird*“ (Iser 1970, str. 6)², jinak řečeno „významy jsou generovány až v procesu čtení a jsou produktem interakce textu a čtenáře,“ znamená „revoluční“ přehodnocení pozice textu jako nositele jednoho rekonstruovatelného významu. Zájem o osobnost autora, genezi či výstavbu textu se obrací ke způsobům jeho recepce.

Nejpřínosnější se mezi recepčními teoriemi³ stala recepční estetika Kostnické školy. Její význam tkví především ve zdůraznění role čtenáře v literární komunikaci, v jeho emancipaci z „moci“ textu

Kostnické školy

Eliška Stehlíková

Rezeptionsästhetik
forderte, die
Geschichte der
Literatur und der
Künste nunmehr als
einen Prozeß
ästhetischer
Kommunikation zu
begreifen, an dem die
drei Instanzen von
Autor, Werk und
Empfänger (Leser,
Zuhörer oder
Betrachter, Kritiker
und Publikum)
gleichermaßen
beteiligt sind. Das
schloß ein, den
Rezipienten als
Empfänger und
Vermittler, mithin als
Träger aller
ästhetischen Kultur...

a nabídnutí pojmů, které popisují typy vnímání textu. Recepční estetika se stala podnětem k dalšímu uvažování o teorii a psychologii čtení, je základem subjektivistických teorií^a a konceptů interpretačních komunit⁵.

Tento text si klade za cíl osvětlit přínos recepční estetiky kostnické školy literární vědě, popsat její teoretická východiska a na základě práce s texty jejích členů (i s texty na ně reagujícími) popsat a zhodnotit její teoretické koncepty.

2. Kostnická škola

Tradice Kostnické školy začíná rokem 1961, kdy germanista Clemens Heselhaus oslovil

svého kolegu z Univerzity v Gießenu, čtyřicetiletého romanistu Hanse Roberta Jauße, a nabídl mu vytvoření společného institutu pro poetiku a literární kritiku. Jaušovi se tato koncepce zdála poněkud úzká, proto oslovil ještě další badatele, filosofa Hanse Blumenberga, anglistu Wolfganga Isera, slavistu Jurije Striedtera, kunsthistorika Maxe Imdahla a romanistu Reinera Warninga a v devíti lidech založili skupinu „*Poetika a hermeneutika*“. Sám institut pro výzkum v Kostnici vznikl až později, v roce 1966, po založení nové univerzity. Roku 1967 přednesl Jauß vstupní přednášku „*Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft*“⁶, kterou můžeme označit jako základající manifest recepční estetiky.

O čem se (ne) mluví literární text

Recepční estetika Kostnické školy
Eliška Stehlíková

je charakterizován

Za nové můžeme považovat spojení pojmů poetika a hermeneutika. Poetika byla do té doby spojována se strukturální lingvistikou a formalismem, které uvažují o literárních textech jako o uzavřených systémech, nebo s marxistickou estetikou, která vnímá literaturu jako odraz společenské reality. Všechny tyto tendence uzavírají dílo v kruhu produkce a zobrazování. Hermeneutika je vnímána jako interpretační praxe nebo jako obecná teorie rozumění. Pro „recepčně-estetickou moderní hermeneutiku“ však platí, že „*Sinn des Textes nicht mehr als autoritativ vorgegeben, sondern als einem produktiven Verstehen zur Suche aufgegeben.*“ (Jauß 1987, str. 9)⁹ Vědcům kostnické školy šlo především o přehodnocení obou pojmů a o nové vnímání literární vědy vůbec. Literatura se do té doby na německých univerzitách považovala za nositelku „substance“ neboli za vyslovení idejí určité epochy a to většinou předpokládalo jediný autoritativní způsob čtení, v němž byl smysl díla předem dán jako hotový a vymezený.

Na počátku formování nového pojetí literární vědy byli badatelé Kostnické školy ovlivněni několika směry. V prvé řadě to byl pražský strukturalismus v čele s Romanem Jakobsonem, Felixem Vodičkou a Janem Mukařovským, a práce ruského strukturalisty Romana Ingardena. Za druhé to byla hermeneutika Hanse Georga Gadamera a to především jeho stěžejní dílo *Wahrheit und Methode*.¹⁰ V Gadamerově pojetí dějin je zdůrazněna přítomnost interpreta, který nemůže popřít svou konkrétní dějinnost. Jako zásadní u Gadamera vystupuje

jedinečnou polohou

pojem interpretace (ať už dějin nebo literárních děl). Interpretace je tázáním a výkladem, který znamená prolínání horizontů (Horizontverschmelzung), je aplikací (Applikation) horizontu díla na dějinný horizont tázání vykladače. Znamená to, že příběhy vždy vztahujeme do souvislostí s vlastním životem, vztahujeme časově a kulturně vzdálené texty k naší vlastní přítomnosti. Tato aplikace textu na současnou situaci čtenáře je součástí rozumění a je důvodem, proč tyto texty čteme.

Literární věda v pojetí kostnické školy měla propojovat estetiku a poetologii s dějinami literatury a umění, tedy vnímat i starší literární díla vždy z horizontu současného porozumění, které je ale logicky odlišné. Pro interpretaci v tomto případě platí: „*Sie will den vergangenen Sinn rekonstruieren, um ihn damit in ein gegenwärtiges Verständnis zu übersetzen.*“ (Jauß, 1987, str. 8)¹¹

Od roku 1963 uspořádali členové kostnické skupiny 17 kolokvií, která se vyznačovala dialogickým a diskusním charakterem a interdisciplinárností. Z každého kolokvia vzešel sborník, tištěný většinou německy, výjimečně anglicky nebo francouzsky.

3. Role čtenáře při konstituování smyslu textu

Hned v úvodu své práce Apelová struktura textů¹² cituje W. Iser z práce S. Sontagové: „*In place of a hermeneutics we need an erotics of art.*“¹³ Sontagová tak popisuje onen vzrušující moment, který čtenáře při čtení lite-

Později Jauß shrnul význam recepční estetiky takto:

Rezeptionsästhetik forderte, die Geschichte der Literatur und der Künste nunmehr als einen Prozeß ästhetischer Kommunikation zu begreifen, an dem die drei Instanzen von Autor, Werk und Empfänger (Leser, Zuhörer oder Betrachter, Kritiker und Publikum) gleichermaßen beteiligt sind. Das schloß ein, den Rezipienten als Empfänger und Vermittler, mithin als Träger aller ästhetischen Kultur, endlich in sein historisches Recht einzusetzen [...]. (Jauß, 1987, str. 5)⁷

Badatelé skupiny „*Poetika a hermeneutika*“ byli oborově rozrůzněni, přesto usilovali o to, aby byla literární věda chápána jako společný a zastřešující obor, aby se národní literatury nezkoumaly izolovaně, ba naopak, aby byly vnímány jako čtené a jakýmsi způsobem rozuměné texty. Také proto byl na kostnické universitě založen institut „*Fachbereich Literaturwissenschaft*“⁸ a ne jednotlivé filologické instituty jako např. romanistika, slavistika, apod.

mezi světem reálných

smyslu zůstává ale i nadále text. Jedině text dává čtenářským aktualizacím hranice.

předmětů

v níž kolísá sem a tam

ratury neustále zneklidňuje. „*Kdyby texty skutečně měly jen významy, které vyprodukuje interpretace, už by čtenáři mnoho nezbylo*“ (Iser 1970, str. 39), čtenář by pak mohl tyto významy pouze přijmout nebo zavrhnout. Kdyby byl totiž tak jako v tradičním (novokritickém) pojetí interpretace význam opravdu skryt v textu samém, proč by pak texty hrály s interprety hru na schovávání nebo proč by se významy textu v čase měnily, když slova, věty a písmena zůstávají stejné?¹⁴

Iser zřetelně navazuje na fenomenologickou teorii umění, která zastává názor, že literární dílo není jen pouhou daností textového tvaru (Gegebenheit der Textgestalt), ale ve stejné míře i aktem jeho uchopení. Uvažuje podobně jako R. Ingarden¹⁵, který hovoří o dvou pólech literárního díla:

1. o uměleckém (tvůrčím), tedy o textu vytvořeném autorem
2. o estetickém pólu, tedy o čtenářem vytvořené konkretizaci

Z této polaritě vyplývá virtuální charakter literárního díla; literární dílo není ve výsledku plně identické ani s textem ani s jeho konkretizacemi. V konkretizacích teprve ožívá na základě individuálních vnímatelských dispozic, přičemž tyto dispozice se aktivují pouze za podmínek nabídnutých textem. Dílo získává svou skutečnost teprve skrze akt konstituování (die Konstitutionsleistung) jej recipujícího vědomí a jeho pravý charakter se rozvine teprve v aktu čtení. Kontrolním mechanismem konstituování

Čtenář a autor hrají hru na fantazii, přičemž text nejsou pouhá pravidla této hry. Jako každá hra, která má přinášet radost, musí i text nabídnout možnosti k uplatnění čtenářových schopností.

Čtenářská produktivita má ale své hranice: 1. texty, ve kterých je vše beze zbytku vyřčeno a v nichž čtenáři nezbývá žádný prostor, kde by mohl uplatnit své imaginativní úsilí

2. texty, ve kterých se řečené ztrácí v příliš velkém množství možných významů.

Obojí ve výsledku vede v vyloučení čtenáře z účasti na konstituování smyslu. Čtenář se buď začne nudit nebo ztratí chuť k dalšímu čtení díky nemožnosti vnést do textu smysl.

4. Literární text a vytváření literárních předmětů

Při definici literárního textu vychází Iser z J. L. Austina¹⁶, který vymezuje dva druhy textů:

1. „Language of statement“¹⁷ jsou texty představující nějaký předmět, který existuje nezávisle na textu.
2. „Language of performance“¹⁸ jsou texty, které svůj předmět teprve konstituují; nemají žádný přesný předmětný ekvivalent v „životní realitě“, nýbrž své předměty vytvářejí z prvků, které se v životní realitě vyskytují. K těmto textům patří i texty literární.

Literární text ovšem nezobrazuje předměty, ani je v uvedeném smyslu nevytváří. Podle Isera by bylo nejlepší popsat literární text jako „*zobrazení reakcí na předměty*“ (Iser 1970, str. 43). Je ale zřejmé, že to, co literární text zobrazuje, nejsou skutečné předměty, ale jen „ideje“ předmětů, stejně jako „*jazyk nevyjadřuje skutečné věci, ale jejich ideje*“¹⁹. Iser tuto problematiku uzavírá tím, že „*skutečnost (literárních) textů je vždy nejprve skutečností, kterou konstituují, a tím reakcí na skutečnost*.“ (Iser 1970, str. 43) Literární texty se neidentifikují s žádnou reálnou situací, jsou fiktivní a lze je zakotvit nikoli ve světě, ale jenom v procesu čtení. Text získá svou skutečnost, až když ho čtenář vztáhne ke (své) životní realitě. Nemůže se při tom ale opírat o určenost daných předmětů, protože literární text „*nedopustí, aby byl z nějaké reálné situace vyvozován do té míry, že by se v ní rozpíjil, případně se s ní identifikoval*.“ (Iser 1970, str. 43) Tento nedostatek identity literárních textů se projevuje nedourčeností (Unbestimmtheit)²⁰, která vytváří možnost napojit text na čtenářovu zkušenost a imaginaci a která aktivuje čtenářovy představy ke spolurealizování intence vložené do textu. Tento akt můžeme nazvat *aktualizací* nebo *normalizací*.²¹ Nedourčenost (jak předepisál sám podtitul Iserovy Apelové struktury textů) je jednou z podmínek působení literárního díla.

Literární text je charakterizován jedinečnou polohou, v níž kolísá sem a tam mezi světem reálných předmětů a zkušenostním světem čtenáře. Každé čtení se tak stává aktem připoutání oscilujícího textového útvaru na významy, jež jsou zpravidla vyprodukovány přímo v procesu čtení (Iser 1970, str. 44–45)

a zkušenostním světem čtenáře.

Jelikož literární předměty nemají v oblasti empiricky existujících předmětů žádný ekvivalent, vzniká další nedourčenost způsobem jejich konstituování. Podle Isera vznikají literární předměty tím, že text rozvine plejádu tzv. schematických aspektů²², z nichž imaginární předmět vzejde. I v případě, že je předmět v textu představen mnoha aspekty, nikdy nedospěje ke své plné určenosti. Mezi jednotlivými aspekty konstituujícími literární předmět vzniká „prázdné místo (Leerstelle) vyplývající z určenosti vzájemně na sebe narážejících aspektů [...]“. Přičemž „čím více text zjemňuje svůj zobrazovací rastr, tedy čím více jsou schematické aspekty, které produkují předmět textu, rozmanitější, tím více přibývá prázdných míst.“ (Iser 1970, str. 46)²³

I zamlčení (das Verschwiegene) nebo nevyřčení (das Nicht-Gesagte) vtahuje čtenáře do dění textu, probouzí v něm produktivitu a nutí ho, aby svou fantazií zaplňoval dané situace a nacházel vztahy mezi jednotlivými segmenty textu. Interakce mezi čtenářem a textem je regulována a uvedena v chod právě dialektikou mezi řečeným a nevyřčeným. Prázdné místo může vzniknout také v případě, že děj je představen nebo hodnocen z různých perspektiv (např. z perspektivy vypravěče a jednotlivých postav).

Čtenář prázdná místa doplňuje nebo odstraňuje, což mu nabízí interpretační prostor ke stanovení nevyslovených vztahů mezi jednotlivými aspekty. Podíl prázdných míst umožňuje různou adaptabilitu textů individuálním čtenářským dispozicím. Mezi tyto dispozice patří čtenářovy vědomosti, emoce a zkušenosti. Tyto dispozice se mohou časem proměňovat; dokazuje to různost prvního a druhého (opakovaného) čtení stejného textu jedním čtenářem. Prázdná místa jsou tedy podmínkou spolurealizace a konstituování smyslu dění.

5. Interpretace literárního díla ve vztahu k jeho dějinnosti

Poněkud jiný přístup zaujímá další člen Kostnické školy H. R. Jauß, který vnímá recepci a interpretaci literárního díla především ve vztahu k jeho dějinnosti a dějinám literatury; ve své stati *Dějiny li-*

Každé čtení se tak stává aktem

*teratury jako výzva literární vědě*²⁴ v podstatě navrhuje přepracování dějin literatury. Jauß kriticky navazuje na učení marxistické a formalistní literární vědy, která doposud reflektovala literární dílo především ve smyslu estetiky produkce a zobrazování. Tím ale pomíjí podstatnou dimenzi literární recepce; tedy faktor čtenáře, diváka či publika obecně. Formalistické učení sice subjekt čtenáře obsahuje, ale přisuzuje mu úlohu „filologa“, který dokáže reflektovat formu, postup a jednotlivé umělecké prostředky.

Jenže, jak říká Jauß společně s W. Bulstem „žádný text nikdy nebyl napsán proto, aby jej filologicky četli filologové (Bulst) nebo historicky četli a interpretovali historici (Jauß)“. I literární kritici nebo historici jsou především a nejdřív čtenáři, až později mohou literární dílo vědecky posuzovat.

Recipient není tedy jenom pasivní částí trojúhelníku *autor-dílo-recipient*, ale stává se dějnotvornou energií literárního díla. Důraz na estetiku recepce a účinku tak může vést k přehodnocení vztahu k dějinám literatury. Souvislost dějin literatury by pak nebyla vnímána jen jako pouhý sled literárních děl, ale jako procesuální vztah mezi dílem a publikem.

Vnímání literárního díla obsahuje moment dvojí implikace. Estetická implikace se vztahuje k tomu, že čtenář ověřuje estetickou hodnotu čteného díla ve srovnání s díly už přečtenými. Historická implikace spočívá v tom, že porozumění textu může pokračovat a obohacovat se v řetězci recepcí a tím rozhodovat o dějinném významu díla a odhalovat jeho estetickou úroveň.

6. Proces čtení

Při popisu procesu čtení²⁵ vychází Iser z antropologie a fenomenologie a kriticky tak reaguje na novokritickou představu textu jako „nádoby na význam“. Stejně jako v předchozích pracích kladé hlavní důraz na entitu vnímatele; význam textu není podle něj ukryt v textu samém, ale je výsledkem složité interakce mezi textem a vnímatelem. Ve stati *Der Lesevorgang: Eine phänomenologische Perspektive* se snaží popsat typy vnímání textu a průběh celého kognitivního a imaginárního procesu při uchopování literárního díla. Literární dílo pro něj není totožné s textem, ale vzniká z textu jeho oživením díky individuálním vnímatelským dispozicím.

V prvé řadě se zaměřuje na výstavbu literárních textů z jednotlivých *intencionálních větných korelátů*²⁷; jednotlivé složky, věty a tvrzení se spojují různým způsobem ve významotvorné jednotky vyšších úrovní, z nichž vznikají celky jako vyprávění, rozhovor, román, drama apod. Nejen jednotlivé věty ale vytvářejí nejrůznější vztahy;

útvary na významy

připoutání oscilujícího textového

vztahy vytvářejí i tyto vyšší významotvorné jednotky a systémy dílčích vztahů, např. situace, procesy, konflikty a soulady mezi předměty a osobami. Vzniká tak svět plný složek v neustálých proměnách, Iser ho nazývá čistě intencionálním korelátem větných souvislostí (rein intentionales Korrelat eines Satzzusammenhangs).

K naplnění významu vět ovšem nedochází v textu, nýbrž ve čtenáři, který je svou imaginací uvádí v interakci. Význam vzešlý z této interakce se ukládá v paměti a slouží jako poukaz k tomu, co bude následovat dál. Toto očekávání²⁸ vytvořené v okamžiku přečtení se stává taktéž součástí souboru uloženého v čtenářově paměti. Každá nová věta či každý nový prvek posouvá tedy hypotézu celku a mění tím vnímatelský *horizont* (také horizont očekávání, Erwartungshorizont), který se stává „projekční plochou“ pro věty a prvky následující. Každá věta je tedy svým způsobem zacílena k následujícímu. I při vší konkrétnosti obsahuje prázdná místa, díky nimž se vytvářejí očekávání. Tato očekávání mohou být buď naplněna nebo v průběhu četby modifikována či úplně zklamána. Každá modifikace očekávání zároveň nezůstává bez zpětného účinku na již přečtené. Jinak řečeno, v průběhu čtení dochází k modifikacím očekávání, které posouvají přečtené k jinému horizontu a tím mění to, co je již uchováno v paměti.

Již přečtené se v procesu čtení nejen ukládá do paměti a vytváří tak projekční plochy pro následující, ale zároveň upadá i do zapomnění nebo se časem zkracuje do pouhých perspektiv a díky rostoucímu stupni zřetelnosti bledne v prázdný horizont (Leerhorizont). Některé prvky bývají ovšem v průběhu četby vyvolány ze vzpomínek zpět a vytvářejí pak nové vztahy s aktuálně čteným. Proces čtení tedy ovlivňují především tyto dva principy:

1. očekávání, která mohou být v průběhu četby modifikována

2. vzpomínky vracející se zpět do textu (retrospekce), které se v průběhu četby také proměňují

Oboje slouží v procesu čtení jako střídající se projekční plochy pro to, co bude následovat dál. Právě toto zajišťuje napětí a dynamiku a dodává textu jeho virtuální dimenzi. Iser pro to zavádí pojem „putující hledisko“ (wandernder Blickpunkt), jež je střetem modifikovaných očekávání a proměňujících se vzpomínek na text. Každou novou větou se otvírá nový horizont, který se stává projekční plochou pro další větu (větný korelát), pro niž je znovu modifikován. Iser to shrnuje následovně:

„Jeder Augenblick der Lektüre ist eine Dialektik von Protention und Retention, indem sich ein noch leerer, aber zu füllender Zukunftshorizont einem kontinuierlich ausbleichenden Vergangenheitshorizont so vermittelt, dass die beiden Innenhorizonte des Textes miteinander verschmelzen können. In dieser Dialektik aktualisiert sich das unformulierte Potential des Textes.“ (Iser 1971/1972, str. 258)²⁹

Součástí operací, díky nimž získává v textu v mysli čtenáře svou dynamiku, je i vynechávání a zastavování se před překážkami. Pokud nějaké místo v textu nemá pro čtenáře žádný představitelný vztah k již přečtenému nebo je významově neurčitě (větné koreláty nejsou významově propojeny nebo není formulována souvislost mezi řetězci jevů), dochází v proudu myšlení k překážce (Iser ji nazývá *Hiatus*). Tato překážka je vždy více nebo méně spojena s překvapením, nevolí nebo „frustrací“ ze zklamaného očekávání.

S významovými mezerami se čtenář musí nějakým způsobem vyrovnat, musí učinit vlastní rozhodnutí, aby mohl konstituovat „imaginární předmět“. Text mu k tomu většinou nabízí vícero možností, návrhů a perspektiv, které v průběhu jedné četby ani nemožnou být všechny realizovány. To mu zároveň implicitně připomíná nevyčerpatelnost (Unausschöpfbarkeit) textu. Čtení je tedy díky tomu nutně selektivní a potenciál textu je tím pádem bohatší než konkrétní čtenářské realizace. A právě tato tvůrčí aktivita, tento neustálý proces výběru je to, co nás neustále láká k četbě literárních textů.

Samotný akt čtení popisuje Iser jako neustálý tok obrazů v našem vědomí. Obrazotvornost není optickým druhem vidění, ale po-

Recepční estetika Kostnické školy Eliška Stehlíková

čem jež jsou zpravidla

kusem představit si to, co člověk vidět nemůže. Z toho plyne rozdíl mezi vnímáním a představou; pro vnímání je vždy stanoven objekt vnímání, zatímco představa se vztahuje k něčemu ne-danému, chybějícímu (Nicht-Gegebenes, Abwesendes).

Představíme-li si literární text jako soubor znaků, dochází při četbě k seskupování těchto znaků a zapojování jednotlivých prvků textu do soudržné struktury. Při konstituování smyslu se spojuje naším vnímáním řízená anticipace se znaky daného textu. Základním předpokladem pro konstituování významu textu je čtenářova představa jisté jeho konzistence, scelujícího významu, případně výsledné konzistentní interpretace.

Iser k tomu říká: „Čtením odhalujeme nezformulovanou část textu a nerozhodnutelnost, kterou nad ní pociťujeme, nás nutí vytvořit si scelující význam a zároveň nám poskytuje pro tuto aktivitu prostor.“ (Iser 1972)³⁰

Reagovat na významovou polyfonii textu čtenáři umožňují jeho individuální vnímatelské dispozice. Mezi tyto dispozice patří čtenářovy obsahy vědomí, jeho zkušenostní pozadí a jeho historicky, sociálně a kulturně podmíněné postoje. Ty společně s očekáváními a anticipací (schopností doplnit chybějící) vytvářejí základní předpoklad pro proces čtení.

vyprodukovány přímo

Jenže nejen čtenář vytváří smysl textu, ale i text utváří svým způsobem čtenáře. Při „dešifrování“ myšlenek někoho jiného přijímáme za své něco, co původně nebylo naší součástí. „Osvobozujeme“ se tím od sebe sama (psychoanalyticky řečeno, je to návrat k našemu „odcizenému já“) a od dobou a společností determinovaných konvencí. Činíme tím krok od sebe sama do světa textu. V tomto smyslu „bietet Literatur die Chance, durch Formulierung von Unformuliertem uns selbst zu formulieren.“ (Iser 1971/2, str. 275)³¹

Seznam literatury

Austin, J. L.: How to do Things with Words. Ed. J. O. Urmson, Cambridge/Massachusetts 1962.

Bílek, P. A.: Hledání jazyka interpretace k modernímu prozaickému textu. Host, Brno 2003

Ingarden, R.: Das literarische Kunstwerk. Tübingen 1960.

Iser, W.: Apelová struktura textů. Nedourčenost jako podmínka účinku literární prózy IN Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Sestavili M. Sedmidubský, M. Červenka, I. Vízdalová, Host, Brno 2001.

v procesu čtení

Iser, W.: Der Lesevorgang, Eine phänomenologische Perspektive IN R. Warning (ed.): Rezeptionsästhetik (Theorie und Praxis). Wilhelm Fink Verlag, München 1994.

Jahraus, O., Neuhas, S.: Kafkas „Urteil“ und die Literaturtheorie (Zehn Modellanalysen). Reclam, Stuttgart 2002.

Jauß, H. R.: Dějiny literatury jako výzva literární vědě. Přel. I. Vízdalová IN Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Sestavili M. Sedmidubský, M. Červenka, I. Vízdalová, Host, Brno 2001.

Jauß, H. R.: Die Theorie der Rezeption – Rückschau auf ihre unerkannte Vorgeschichte. Konstanzer Universitätsreden, Konstanz 1987.

Langer, S. K.: Feeling and Form. London 1967.

Sontag, S.: Against Interpretation and other Essays, New York, Delta Book, 1964.

Vodička, F.: Problematika ohlasu Nerudova díla IN Struktura vývoje, Odeon, Praha 1969.

Poznámky

1. Např. práce F. Schleiermachers, H. Taina, B. Croce, S. Freuda

2. Text ožívá teprve, když je čten.

3. Za předchůdce uvažování o roli čtenáře při konstituování smyslu textu můžeme považovat strukturalistu R. Ingardena, který již v 30. letech přichází s pojmy konkretizace, rekonstrukce a místa nedourčenosti, na které recepční estetika navazuje. Z Ingardena vychází i český strukturalista F. Vodička, jehož „Problematika ohlasu Nerudova díla“ vyšla již v roce 1942. V anglofonním kontextu se recepční estetika překrývá s pojmy „response theory“ nebo „Reader – Response Criticism (teorie čtenářské recepce)“.

4. Především práce N. Hollanda a D. Bleicha.

5. Především práce S. Fische.

6. Dějiny literatury jako výzva literární vědy.

7. Recepční estetika vyžaduje, aby byly dějiny literatury a umění vnímány jako proces estetické komunikace, na kterém se stejnou měrou podílejí tři instance: autor, dílo a příjemce (čtenář, posluchač, odborný kritik nebo publikum). Recipienti jakožto příjemci, zprostředkovatelé a tím nositelé veškeré estetické kultury se tak konečně dostávají ke svému historickému právu.

8. Obor literární věda

9. Smysl textu není předem dán jako autoritativní, nýbrž je určen k hledání produktivním rozuměním.

10. Gadamer, H. G.: Wahrheit und Methode. Tübingen 1960.

11. Chce rekonstruovat význam „z minulosti“ a přeložit ho do současného porozumění.

12. Původně německy: Iser, W.: „Die Appelstruktur der Texte (Unbestimmtheit als Wirkungsbedingung literarischer Prosa)“. Konstanz 1970. Citujeme z českého překladu Iser, W.: Apelová struktura textů. Přel. I. Vizdalová IN Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Ed. Sedmidubský, M. ; Červenka, M. ; Vizdalová, I. , Host, Brno 2001.

13. Místo hermeneutiky potřebujeme erotiku umění. Sontag, S.: Against Interpretation and other Essays, New York, Delta Book, 1964.

14. Parafráze: Iser, W.: Apelová struktura textů

15. Ingarden, R. (1931): Das literarische Kunstwerk. Tübingen 1960.

16. Austin, J. L.: How to do Things with Words. Ed. J. O. Urmson, Cambridge/Massachusetts 1962.

17. Tvrzení

18. Performativ

19. Langer, S. K.: Feeling and Form. London 1967.

20. Původně Ingardenův pojem. Ingarden používá také pojmu „Unbestimmtheitsstelle“ (místo nedourčenosti), který Iser nahrazuje pojmem „Leerstelle“ (prázdňé místo).

21. R. Ingarden a následně i F. Vodička používají pojmu konkretizace. Pojmu naturalizace užívá především J. Culler.

22. Aspekty (Ingardenův pojem), které text rozvine a z nichž vzejde imaginární předmět, nazývá Iser schematickými, jelikož každý z nich představuje předmět nikoli náhodně, ale reprezentativním způsobem

23. Pojem prázdňé místo nahrazuje v některých pracích Iser pojmy: Aktualisierungsmöglichkeit (aktualizační možnost), Unbestimmtheitsbetrag („obnos“ nedourčenosti), Umschaltlement zwischen Text und Leser (přepínací prvek mezi textem a čtenářem). Nejednot-

nost, vysoký stupeň abstrakce a nepřesnost činí používané pojmy vágními, což taktéž vytváří, řečeno Iserovou terminologií, prázdňá místa.

24. Původně německy Jauß, H. R.: Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft IN Warning, R. (ed.): Rezeptionsästhetik (Theorie und Praxis). Wilhelm Fink Verlag, München 1975. Citujeme z českého překladu Jauß, H. R.: Dějiny literatury jako výzva literární vědy. Přel. I. Vizdalová IN Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. Ed. Sedmidubský, M. ; Červenka, M. ; Vizdalová, I. , Host, Brno 2000.

25. Der Lesevorgang se běžně překládá jako proces čtení. Lze však přeložit i jako průběh, postup.

26. Původně anglicky Iser, W.: The Reading Process. A Phenomenological Approach. New Literary History III, 1971/1972. Citujeme z německého překladu Iser, W.: Der Lesevorgang. Eine Phänomenologische Perspektive IN Warning, R. (ed.): Rezeptionsästhetik (Theorie und Praxis). Wilhelm Fink Verlag, München 1994.

27. Pojem R. Ingardena; Ingarden, R.: Vom Erkennen des literarischen Kunstwerks. Tübingen 1968. Pojem korelát používá Ingarden proto, že každá věta je ve

vzájemném vztahu k jiné větě, ba je na ní dokonce závislá. Intencionální (neboli záměrný) vyjadřuje, že každá věta v literárním textu byla napsána s nějakým záměrem. Věty v literárních textech nedenotují žádné empiricky dané předměty, ale se ztrátou denotační síly roste jejich schopnost konotace.

28. V této práci volíme český termín očekávání oproti Iserovu (potažmo Husserlovu) termínu pretence, německy Protention.

29. Každý okamžik četby je dialektikou pretence (očekávání) a retence (udržení vzpomínek v paměti); ještě prázdňý ale naplňující se budoucí horizont je zprostředkováván kontinuálně blednoucím horizontem minulým, že oba tyto vnitřní horizonty textu mohou vzájemně splynout. V této dialektice se aktualizuje neformulovaný potenciál textu.

30. Iser, W.: Der Implizite Leser: Kommunikationsformen des Romans von Bunyan bis Beckett, Konstanz 1972 citováno z Bílek, P. A.: Hledání jazyka interpretace k modernímu prozaickému textu. Host, Brno 2003

31. V tomto smyslu nabízí literatura možnost, skrze formulování nezformulovatelného formulovat nás samotné.

Pojem prázdňé místo nahrazuje
v některých pracích Iser pojmy:
Aktualisierungsmöglichkeit
(aktualizační možnost),
Unbestimmtheitsbetrag („obnos“
nedourčenosti), Umschaltlement
zwischen Text und Leser (přepínací
prvek mezi textem a čtenářem).
Nejednotnost, vysoký stupeň
abstrakce a nepřesnost činí
používané pojmy vágními, což
taktéž vytváří, řečeno Iserovou
terminologií, prázdňá místa.

O
čem
se
(ne)
mluví

Vážený pane...

...zatímco v knize na s. 418 stojí, že antologie představuje tvorbu autorů, jejichž „texty nebyly publikovány ani v samizdatu, ani v exilu.“ A ruku na srdce, pane Stropnický, exil a samizdat po roce 1995? Kdepak jste je viděl?

Pozn. úvodem

Zaslal jsem před několika týdny mailem panu M. Stropnickému, t. č. redaktorovi Literárních novin, reakci na jeho glosu týkající se Antologie nové české literatury 1995–2004, kterou jsem loni spolupřipravil pro pražské nakladatelství Fra. Některé Stropnického soudy a formulace – viz níže – mi totiž přišly legrační. Pan Stropnický se po necelém týdnu hbitě ozval a ubezpečil mne, že reakce je vtipná. Po dalším týdnu mne ubezpečil, že ji ve stávající podobě v Literárních novinách tisknout nebudou. Po dalším týdnu se na mne osopil, jak to, že si dovoluji mu připomínat, že už deset dní mi neodpověděl na dotaz. Po dalším týdnu se mnou komunikaci ukončil. – Jak příkladné a příznačné jednání redaktora Literárních novin!

R. K.

Vážený pane...

Vážený pane Stropnický,

Vaše formulace, soudy a vývody v Knihovničce antologií (LtN 24/2005, s. 16), týkající se Antologie nové české literatury 1995–2004, se mi natolik zalíbily a tolik mě pobavily, že jsem si nemohl odpustit reakci. Tady je!

Líbí se mi, jak v druhé části glosy upozorňujete na stylistickou neobratnost překladatelky Martiny Sládkové a sám hýříte kouzelně nonsensovými formulacemi typu „...*uvedli jako stěžejní kritérium svého výběru datum publikační prvotiny, které muselo korespondovat s jimi určeným obdobím, tj. rozmezí let 1995–2004*“ nebo „*zařazení ukázek z nejmladších debutů těch autorů, kterým vyšla například jen jedna kniha*“. Velmi se mi líbí, jak vytýkáte editorům, že se v jistém bodě „*poněkud odchýlili od běžné praxe antologií*“, zatímco kousek výš uvádíte, že „*jiné publikace tohoto typu nejsou na trhu*“. Také se mi líbí, jak svérázně čtete v ediční poznámce, když píšete, že „*pod ‚publikovat‘ se rozuměla i samizdatová nebo exilová vydání*“, zatímco v knize na s. 418 stojí, že antologie představuje tvorbu autorů, jejichž „*texty nebyly publikovány ani v samizdatu, ani v exilu*“. A ruku na srdce, pane Stropnický, exil a samizdat po roce 1995? Kdepak jste je viděl?

Dále mě velice zaujaly Vaše vývody: Třeba, že „*některé ukázky... mají i jen čtyři pět stran*“, a tudíž „*nemůže tato antologie seznámit s tvorbou dotyčného autora, ale vždy jen s jeho holou existencí*“. Aha. Takže šest nebo sedm stran už stačí? Anebo raději jedenáct – pro ty pomalejší? Není právě smyslem antologií představovat díla jednotlivých autorů jen v několikastránkových ukázkách? Vy si ze sedmi otištěných básní nejste schopni o poetice básníka myslet své? To jste asi třeba z Kunderovy antologie expresionismu Haló, je tady víchr, vichřice! musel být hodně smutný, že? A ještě: Co vlastně rozsah ukázky vypovídá o „*holé existenci*“ autora? Povězte. Jinde soudíte, že u debutantů „*nemůže být jejich další směřování odhadnuto*“. Podívejme: A u jiných básníků nebo prozaiků může? Vy snad víte předem, jak a co bude kdo dál psát, kam bude „*směřovat*“? Zajímavý je také Váš soud o I. Chaunovi a N. Kocábové: Jsou skutečně spisovatelé se třemi, resp. čtyřmi vydanými tituly „*přechodnými jevy v literatuře*“? Potom těch „*přechodných*“ jevů v současné české literatuře je ovšem většina. Atd.

Nejsympatičtější mi ale byl Váš kardinální soud, resp. odsudek Antologie nové české literatury 1995–2004 jako celku: Podsouváte editorům „*naprosté pomínutí kritického pohledu na zvolené texty*“. Prý víc „*splnili objednávku*“, než odvedli „*opravdovou práci jdoucí ke smyslu přehledu, kterým by mělo být především vybrat podstatné, očistit několik kusů od okolního nánosiva a zařazením do pře-*

Potom těch
„přechodných“ jevů
v současné české
literatuře je ovšem
většina. Atd.

Vážený pane...

hledu jim pomoci vejít v širší známost“. Pokud si ani tentokrát neděláte legraci (komicky ideologické zabarvení formulace tomu nasvědčuje), Váš rozhled po nové české literatuře posledního desetiletí musí být vskutku obdivuhodný: Co všechno jste musel přechíst, aby Vaše slova nestála na písku, abyste věrohodně dokázal posoudit, že v antologii se ocitlo víc balastu, než té dobré, ba výborné literatury! Sice si příklady těch „*nesporně kvalitních*“, „*problematických*“ i „*velmi pochybných*“, jak kategorizujete, necháváte pro sebe – ostatně tak je to s dokladováním naprosto všech soudů ve Vaší glose –, ale jste si naprosto jistý, že knížka je zásadním editorským neúspěchem.

Jsem rád, že „*opravdovou práci jdoucí ke smyslu*“ jste předvedl ve své glose alespoň Vy.

Srdečně zdravím,

Radim Kopáč

(spolueditor Antologie nové české
literatury 1995–2004)

Výstřížková služba Jakuba Šofara před Soudem královským

A POMOCNÍKŮM!

... tohoto bloku převzal jste současně část zodpovědnosti. Nikdo
... získati Vaše přátele, Vaši rodinu a Vaše známé tak lehce a rychle
... Tyto příspěvky dává každý rád, je jen třeba, aby si někdo pro
... Prosíme Vás abyste blok i peníze odvedl současně s Vaším darem
... do 28. února 1935.

KEREN KAYMETH LEISRAEL • ŽIDOVSKÝ NÁRODNÍ FOND
PRAHA I., DLOUHÁ 41.

... sběratele: _____

... tento blok opatřen podpisem neb razítkem místního komisaře fondu.
... současně jako legitimace pro sběratele.

KEREN KAYMETH LEISRAEL • ŽIDOVSKÝ NÁR. FOND

... skává půdu v Palestýně do nezevztelného vlastnictví židovského
... elku, tuto půdu pronajímá pracujícím židovským rolníkům do
... edieného pachtu.

• POZEMKOVÝ MAJETEK Židovského Národního Fondu činí:
221.194 dunamů pro 26 vesnic v rovině jesreelské a 6 v ro-
vině jordanéské a v Gallu (půda pro pěstování obilí a
smíšené hospodářství).

85.329 dunamů pro 59 vesnic, 40 dělnických osad a 8 osad pro
jemenské Židy. (Ovornářství v pobřežním pásmu a v
judejském pohorí)

13.675 dunamů v rovině Sebulonské.

16.686 dunamů městské půdy v Jerusalemě, Tel Avivu, Haifě
a Tiberiasu

536.862 dunamů.

• PŘÍPRAVA KE KOLONISACI.

Velkými drenážními pracemi, hlavně v rovině jesreelské a re-
gulacími vod byly velké lány půdy navráceny zemědělství a zba-
veny smrtící malarie

• ZALESŇOVÁNÍ:

Zalesňovací oddělení Keren Kayemeth Leisrael zalesňuje zpusto-
šenou zemi. Bylo vysazeno až dosud 1.175.000 stromů.

• ZAVODŇOVÁNÍ:

V 70 vesnicích instaloval Židovský Národní Fond vodovody, které
zásobují jak obytné domy tak i hospodářství vodou. Dodávají
ročně více než 12.000.000. kubických metrů vody.

Shle je taková lahůdka. Našel jsem ji při likvidaci jednoho dřevníku. Mezi dláty, starými lahvemi a svatými obrázky.

Ve snaze „zvěčnit v Palestýně jméno velkého průbojníka kul-
tury“ připravili čeští Židé (přes Židovský Národní Fond - Keren
Kaymeth Leisrael) k 85. výročí narozenin T. G. Masaryka akci k vy-
koupení půdy. Vzhledem k tomu, že je bloček č. 4140 nepoužívaný,

T. G. M A S A R Y K

ŽIDE

4140

V REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ UCTÍ
PANA PRESIDENTA O JEHO
85. NAROZENINÁCH
VYKOUPENÍM PŮDY PRO

Kfar Masaryk
V PALESTÝNĚ

KEREN KAYEMETH LEISRAEL
PRAHA I., DLOUHÁ 41
TELEFON 652-19 - POŠT. SPORITELNA 202628

Kč
daroval

T. G. MASARYKOVI K 85. NAROZENINÁM
(7. března 1935)

Pro

KFAR MASARYK

KTERY ZŘIZUJÍ

ČSL ŽIDÉ KU POCTĚ PANA PRESIDENTA V PALESTÝNĚ.

Misto

Přesná adresa:

Kč _____
na vykoupení půdy. Daroval:

Podpis sběratele.

dostal se asi do nesprávných ruk. Kolik jich bylo vydáno? Kolik peněz se vybralo? Kolik „dunamů“ bylo v rovině jesreelské a jordánské opravdu zakoupeno? Kolik bylo zavodněno a zalesněno? Co všechno ještě o naší historii nevíme?

„Je-li tento blok opatřen podpisem nebo razítkem místního komisaře fondu, platí současně jako legitimace pro sběratele.“

Jakub Šofar

Martin Vokurka

Film

1

Jeho život, to je jenom film, poznal to, když si začal uvědomovat nepatrné, kratičké výpadky, malá vytržení, která ho tu a tam přerušila, poskočení obrazu, sotva postřehnutelné černé blesky, jako by vypadlo pár filmových okének nebo jako by se digitální obraz rozpadl do jiných čísel, z nichž se složí něco neznámého a úplně cizího. Výpadky v jeho vědomí, vteřinové nepřítomnosti, mrknutí světa okolo. Vlastně mu to jeho dávnou představu, že před očima a okolo těla mu běží film, jenom potvrdilo.

Až budou ty záblesky delší a přestanou být jenom černé, já v nich začnu rozeznávat svůj skutečný život.

V tom filmu kdysi toužil po slávě. Chtěl v něm vykonat nějaký hrdinský čin. Zachránit padající letadlo. Zneškodnit šíleného teroristu. Tolik tomu filmu tehdy věřil, že mu svěřoval své nejnějnější naděje jednu za druhou. Svě nejasné touhy se ostatně drží i teď, jen ona mu může neustále poskytovat pocit, že někde v hloubi zůstal pořád mladým.

Film se před ním odvíjel mnoho let, občas ho chlácholil a několikrát dokonce i těšil. Většinou se však skládal ze samých dlouhých, nudných a banálních scén, na jejichž konci byl zděšen při pomyslení, že trvaly tak dlouho a že mu zabraly tolik času z toho, co mohlo být jeho opravdovým životem.

Ted', když se v tom filmu začínají objevovat krátké výpadky, začínám doufat, že s nimi přichází něco nového, něco opravdového.

Jakmile jednou pochopil, že to kolem je film, cizí film neznámého režiséra, začal se urputně bránit, aby v něm omylem nezačal hrát příliš velkou roli. Jenom nebýt jako ti lidé, opakoval si mnohokrát, kteří svět, tak jak ho vidí, hned bláhově berou na svá bedra a pak se prolamují pod jeho tíhou, tak nesmyslnou a beztak nezmenšitelnou. Kolik lidí přenáší z místa na místo aspoň kousíčky světa, které ač nepatrné, jsou pro ně drtivé, a to všechno jenom proto, aby ten nezdrobnělý svět aspoň na chvíli, po níž může trvat jedna iluze, připodobnili sobě samému a svému místu v něm dali zdání jakéhosi smyslu. Tito lidé světa neustále nabízejí svá vlastní těla. Ano, kusy svého křehkého těla obětují za malé zdání patřičnosti bytí. Jak nerovná výměna, říkal si.

Nebo čas. S ním je to přece ještě horší. Mají ho snad lidé na rozdávání? Přesto rozpouštějí svůj čas v čase světa, jako by ho měli nekonečné množství. Svým časem poskytují výztuhu okolní pomíjivosti jako žebra dřavému deštníku, na chvíli zpomalí rozpad věcí, ale sami přitom ztrácejí to nejcenější...

Musím se uchránit pro svůj skutečný život. Až přijde, nesmím být pohlcen vedlejšími postavami, epizodami někoho jiného. Musím být připraven. Musím být připraven. Musím být...

Sobče, hnusnej sobče, zaslechne občas ještě nyní – a určitě to v životě slyšel nejmé-

ně stokrát, tisíckrát. Ženy mu to řekly už tolikrát, že je zbytečné to počítat. Stejně tak by bylo zbytečné a pošetilé počítat ty ženy. Ženy ovládají takové výroky přímo mistrovsky, sobectvím dokážou bez uzardění nazvat kdeco jen proto, že se jim to nelíbí. Aspoň on si to tak říkal. Měl by se jenom proto rozdávat každému z těch tisíců a milionů lidí, kteří trpí? Ani by to ve svém oceánu utrpení, který se dávno stal jejich útulným domovem, nepocítili. Nebo měl své sobectví radši uzavřít před zraky jiných tím, že by ho rozšířil na další dva tři lidi, rodina se tomu říká, té elegantně stočené hlemýžďí skořápce, slizkému domečku nedýchatelné intimity? Stejně se všichni po pár letech jen přehlížejí, obdivuje, jak se dokážou lidé přehlížet na vzdálenost sotva pár metrů, i v jedné místnosti může z ničeho nic vzniknout nekonečný vesmír samoty. Tak proč on, proč by taky on...

Stejně mu nemohou rozumět a tím méně ho mohou hodnotit. Smysl každé postavy zůstává dlouhou dobu neviditelný, skrytý mimo filmové plátno, mimo falešnou katarzi snaživých přenašečů kousků světa, kteří po vůli nejrůznějších režisérů pobíhají sem a tam se svými nezvladatelnými břemeny. Copak je možné ještě zaživa opravdu něco pochopit, kde se bere ta samolibost živých, je snad samo bytí důvodem k takové bezbřehé namyšlenosti?

A teď výpadky, stále četnější, začínají cosi prozrazovat, i když zatím nezřetelně. Samotný rozpad okamžiků na cosi šedého může mnohé odhalit. Mizí spolehlivost vnímání světa, vytrácí se snaživý návyk, začíná se tedy vynořovat smysl...?

Co to vlastně jsou, ty malé výpadky? Jsou to vteřiny, v nichž chybí okolní svět. Black-out vteřiny, malá škubnutí ve vnímání, nic víc než nepatrná škobrtnutí. Jako když vjemy, nepřetržitě putující mezi očima a neznámem v nás, jsou na malý okamžik přerušeny. Jako by je do sebe vtáhla dosud spící část mozku, ta černá díra plná dychtivosti, aby už nastala vzdálená budoucnost. V každém případě nikdo neví, kam se přesně ztrácí, a okolní svět tak může zdánlivě a skoro skotačivě poskakovat rozkouskovan mezi těmi černými chvilkami nebytí.

Všechno je to prý únavou. Je to jenom neuróza. Mám si odpočinout, odjet na dovolenou, vnořit se uprostřed zimy do teplých krajů a začít zapomínat.

2

Psa jsem nikdy nechtěl. To dlouhé lačné a tvořivé střevo, neustále v pohotovosti a obalené srstí, z níž odpadávají nepřetržitě chlupy. Střevo na packách, které dokážou ve vteřině zničit nový oblek.

Stačilo, když moje naleštěná bota vklouzla do čehosi mazlavého a pokud jsem si toho včas nevšiml, zasmradila mi i vnitřek auta. Někdy umím překvapivě dobře nadávat.

Musel jsem se neustále bránit různým nástrahám, jimiž mě organický svět chtěl k sobě připoutat.

Já naopak miluji kovy. Hladké, chladné, naleštěné kovy. Nejen vzácné, nejde o chamtivost, kov pro mě není jen rádoby vtipným vyjádřením pro zlato. Někdo to tak říká, investuji do kovů, a myslí zlato. Šoférům pak říká kočí a balí holky na zastávce autobusu. Kočí se mi někdy zatoulal, musím jet autobusem, slečno, nevíte prosím vás, jak se to dělá? Ha ha. Já myslím kov doopravdy. Pro jeho povrch, nesliský a pevný, pro jeho teplotu, neservilní k okolí, ale zároveň přizpůsobivou.

Smrt mečem by pro mě mohla být tou pravou, kdybych někdy chtěl umřít.

Psa jsem nikdy nechtěl a teď jsem se setkal se zdivočelými, štěkajícími psy. Jel jsem si sem odpočinout, daleko, pryč od plískanic a dešťů – a co se mi stalo? Na včerejší procházce nás obklopili divocí psi a jeden z nich se mě pokoušel chytit za nohavici. Uslintal ji, nanasl na ni plno zárodků, cizích neznámých zárodků podivných psích chorob, které tady v subtropích jistě jenom vzkvétají. Má to být pravý smysl mé dovolené? A jí, Afrodité, jak jí někdy říkám – Dita se mi zdá příšerné jméno – to připadalo legrační. Oblíbil si tě, smála se.

Jsem oblíbenec jakéhosi podvratáka, který to neumí dát najevo jinak, než že mně zničí úplně nové kalhoty.

Navíc se tím spustil další vodopád asociací. Hlavně o jejích dětech. Jaké to bylo, když byly malé. Jaké to bude, až jí udělají vnoučata. Jaké to bylo, když chtěly psa. Jaké to bylo potom, když psa dostaly. Prostě k popukání.

Dita už má docela velké děti. A to je o dost mladší než já. Spustila se brzy. I když je mladší než já, byl bych radši, kdyby byla ještě mladší. Protože taky už není nejmladší. Děláme tu stárnoucí pár v nejlepších letech. Takový, o němž ostatní říkají, jak si umí užívat života.

Já si přitom musím dávat pozor. Zdraví mně v poslední době neslouží. Je to prý neuróza, říkal mi doktor. Přesto mě poslal za nějakým odborníkem, který do mě ťukal, prosvítil mě v jakémsi tunelu, ale nakonec ani on nic po-

řádného neřekl. Ten film, který mě vleče světem, ten stejně nenalezli. Ani by ho nepochopili. Je to únava, opakovali oba doktoři hlasem navyklym lhaní.

Radši jsem pak už mlčel. Při slově výpadek se oba ježili. Kdybych začal o filmu, poslali by mě mezi cvoky.

Přitom já to dobře cítím. Jdu, sleduji okolí a najednou kus obrazu chybí a když znovu pohlednu, věci už jsou jinde, než byly ještě před okamžikem. Říkal jsem to Ditě, ale smála se – proč někdo vůbec považuje smích za odpověď – je to určitě hypochondrie, vždyť taková nemoc ani neexistuje. Mluví jako doktor, hloupě a samolibě. Navíc se směje, to ti dva v bílém plášti si nedovolili. Aspoň ne přede mnou.

Je to z přetížení, přepětí. Jako když v jednom elektrickém okruhu zapnete mnoho spotřebičů. Mám tak výkonnou hlavu nebo už jde do té zásuvky málo šťávy?

Taky se oba ti doktoři ptali, od kdy že to cítím. Kdy jsem to postřehl poprvé. Pamatuji si leccos, ale tohle tedy nevím. Určitě jsem to poprvé považoval za něco bezvýznamného. Vždyť komu by se něco podobného občas nestalo.

Nemáš rád psy, vpadne do mého přemýšlení Ditin hlas. Nemáš rád děti. Jsi morous.

Umí povzbudit. Spojí dvě úplně nesourodé věci a vypadne jí třetí. A z ní pak hned vyvodí – měl by sis někdy s dětmi hrát; nebo aspoň se psy. Je to tak reeelixující!

Mám se zbavit svého onemocnění, svých výpadků či krátkých bezvědomí, pomocí relaxace. Ne odpočinkem, ale relaxací s uslintaným čoklem. Nebo s dětmi. Mám si prostě jen tak začít hrát s cizím dítětem? Usměvavý strejda skotačící s řehtačkou kolem batolete. V každé kapse bonbon. Už vidím, jak mě zatýkají jako pedofila.

Přiznávám – děti rád mám, na rozdíl od psů. Psy nemám rád daleko ani blízko, zatímco děti mám rád, ale musí být daleko. Když jsou blízko, tak musím vědět, že to je jenom na malou chvíli. Pak je můžu mít rád. Děti bych dokonce chtěl. Teoreticky. Ve skutečnosti mi všechno spojené s dětmi vždycky připadalo vlhké, naslzlé a lehce zarudlé. Takový stav permanentního zánětu.

Přirozeně jsme se s Afroditou pohádali. Tentokrát opravdu přestřelila. Nejprve je se mnou klidně nevěrná svému muži a pak mně začíná dělat kázání. Kvůli psovi. Pes prý odhalí povahu člověka, podvádět je konec konců normální, ale někde se lidské konání musí v úctě zastavit... Bezbranný pes je tou nejlepším zkouškou. Taková moudrost! Jel jsem si sem užít dovolenou, apartment, dvě ložnice, v jedné se sejdeme, když chceme, ale jinak je nejdůležitější soukromí. Teď jsme se zavřeli každý do té své. Proboha, chce mě snad měnit podle svých představ? Proč je to pro ni důležitější než pouhé moje bytí?

Večer jsem se šel procházet na promenádu kolem moře. Sám, samozřejmě. Miluji samotu, její kovovou příchut'. Moře bylo klidné, vlny jak na rybníku, když v něm sebou plácne kapr. Myslel jsem pořád na tu hádku, bylo to tak podobné něčemu, co jsem už jednou zažil. Tehdy šlo o víc, i když to víc v tu chvíli vlastně ještě nebylo ničím. Aspoň já nevěřím, že to něco už je tak brzy opravdu něčím nebo někým, když to ještě nic neví, nic nevnímá. Má už to svůj osud? Má to osud mouchy, červa, kterému se to podobá, nebo třeba krtka... Jenže osud není dán okamžikem, ale potenciálem, celou hromadou či hajících možností. To je na něm to hrozné, to z toho jde strach.

Samozřejmě jsem si mohl přiznat, že tehdy jsem měl strach. Strach z osudu, který se široký a rozplácly válí lidem u nohou jako tohle moře, nejprve zdánlivě klidný, takže vypadá, že přišel sloužit lidem, ale čím více s ním máme co do činění, tím víc se odhaluje jeho nezáměr o lidský život, jeho mohutnost není jen pokojná velebnost, je to skutečná nekonečnost, v níž se jeden lidský život snadno utopí. Není to jen povrch, který vidíme, je to hloubka, skutečná a nepředstavitelná hloubka, temnota mimo veškeré naše chápání.

Dita tomu ovšem nechce rozumět. Pro ni je osud – pokud by vůbec něco takového vyslovila – neustálým zápasem, vlastně ani to ne, spíš jen takovým pošuchováním někde na břehu, kde se nepřetržitě dějí nějaké karamboly, kde si děti hrají se psy a pak zase marodí, odcházejí z domu a člověk stárne, ale i s tím se má nějak vypořádat, protože to je jeho povinnost, protože to je život. Život podle nevěrné Dity.

Dita mou teorii o neživotu nechápe a já s ní o tom raději nemluvim.

3

Druhý den, stále sám, jsem se vydal na delší procházku kolem moře. Opačným směrem než večer. Cesta vedla nejprve podél hotelů, pak mýjela aspoň trochu osamělé pláže a nakonec pokračovala – už méně upravená – někam, co mohlo být kouskem původní krajiny, dosud nepřeválcované turistickým průmyslem. Bylo to jenom zdání, protože po dvou třech kilometrech zase začínalo nové středisko plné hotelů. Jednou je spojím a nikdo žádný rozdíl už nepostřehne.

Dita se šla sama slunit na pláž. Sice už jsme spolu zase začali mluvit, ale řekli jsme si, že ještě pár hodin jeden bez druhého nám udělá dobře. Odpoledne se sejdeme na kávu a pak na večeři a řekneme si, co dál.

Cesta byla široká, chodily po ní sem tam davy lidí. Opálení i bledí, většinou s postavami už nějak narušenými, jednou tloušťkou, jindy určitou neproporčností stehen vůči lýtkům, nebo třeba nedbalostí v pohybech. Později, když jsem za sebou nechával hotely a okolní obchůdky se suvenýry, lidí ubývalo. Byl horký den. Cesta prudce stoupala na jakýsi kopec, který se tyčil nad útesem. Naštěstí bylo větrno a to činilo stoupání snesitelným.

Přede mnou už nikdo nebyl kromě ženy s kočárkem a jakéhosi muže, který ji doprovázel. Byli ještě dost daleko a já se snažil, abych je nedošel. Byl jsem rád, že cesta se vyprázdnila a že mohu být zase sám. Navíc jsem se trochu zadýchal a myslím, že občas jsem pocítil některý ze svých výpadků. Tady to nevadilo, vše bylo pomalé a klidné, krátké bezvědomí se tu snadno ztratilo.

Žena s mužem se zastavili na kopci a já se k nim nevyhnutelně blížil. Chvilí jsem postál a abych se zdržel, hleděl jsem na moře. Cesta se teď zúžila a hned pod ní začínal kamenitý sráz. Dole pod ním pěnílo moře. Dlouho jsem stát nevydržel, chyběl mi rytmus kroků, a tak jsem zase pokračoval pomalou chůzí ve stoupání. Doufal jsem, že na vrcholu kopce oba mí náhodní společníci zůstanou – pokud se přímo neotočí a nebudou se vracet – a já je prostě přejdu a budu zase sám.

Vítr zesílil a foukal mi do zad, doslova mě vynášel vzhůru na kopec. Slyšel jsem ostré šustění, jak vítr čechral listy palem. Tyhle stromy mají klepeta a jimi sekají vzduch na malá nadechnutí.

Stáli pořád na kopci. Už jsem byl těsně pod nimi. Viděl jsem, že o něčem živě rozmlouvají, ale nic jsem nezaslechl. Vítr jejich slova odnášel pryč. Muž měl velký černý knír, ona byla bledá pihovatá blondýna. Vypadali filmově kontrastně, vypadali jako kýč, tma a světlo, síla a křehkost. Když jsem je míjel, uslyšel jsem konečně pár slov, ale nerozuměl. Znělo to jako zašišlaná francouzština.

Pochopil jsem, že žena se právě s mužem loučí. Na kopci nikdo kromě nás nestál. Bylo tu hodně větrno, nic tohle místo před větrem nechránilo a taky proto sem málokdo došel. Divil jsem se, že zůstali stát zrovna na takovém místě. Možná proto, že to byl vrchol. Odsud se už dalo jenom klesat.

Vítr se mi opřel plnou silou do zad. Palmy nad námi se do sebe zaklesly svými ostrými listy. Ten poryv větru skoro zabolet. Právě jsem je oba míjel. Stačil jsem ještě postřehnout, že muž otáčí své bicepsy a mohutná ramena i s obličejem směrem k cestě, odkud jsem přišel, a vrací se. Mizí z tohoto záběru. Žena se usmívala, její úsměv spojený s ladným, ale prudkým pohybem hlavy od muže směrem k obzoru moře rozsekl celou scénu na prostor nad úsměvem a pod úsměvem. Nahoře palmy, dole kočárek.

Najednou se muž ještě otočil a cosi zvolal po větru. Slabiky byly zřetelné, ale nerozuměl jsem jim. Mužovo otočení bylo prudké, vytryskla z něj naléhavost toho tolikrát odkládaného, ale přitom neodkladného sdělení. Slova z muže sloupala jeho svaly a stál tam náhle nesešlý a vystrašený chlapec, který se před ženou a malým dítětem cítil nejistý a vylekaný. Hned se proto zase otočil a rozběhl dolů, jeho nohy zmizely skoro ihned a za chvíli si obzor kopce sebral i mužova stehna a zakousl se do jeho zadku. Jako by muž nechtěl slyšet odpověď, aspoň ne teď, možná později, jindy, proto prchal.

Žena, která už udělala první kroky, se zastavila, zabrzdila kočárek a cosi za ním volala. Jedna z jejích paží, štíhlá paže posetá pihami, se mu snažila zamávat. Dítě, které se o scénu nestaralo, začalo brečet. Chtělo už jet, jenom střídání obrázků okolo jedoucího kočáru ho dokázalo aspoň na okamžik zaujmout a utišit. Další zastavení ho rozčílilo do nepřičetnosti. Mrštilo hračkou, kterou dosud svíralo v rukách. Vzteklé výsknutí dítěte bylo karikovanou ozvěnou předchozího a již doznělého výkřiku muže.

Ženina mávající paže se ochable a rozpačitě vracela zpět, protože muž se nedíval. Kdyby tu byla sama, bez dítěte, tak by se za ním rozběhla. Teď musela pokračovat ve své cestě, jejíž smysl jsem nechápal. Mužovo sdělení muselo být důležité, ale sneslo odklad. Zkusila ještě něco vykřiknout, ale protivítr jí slova vmetl zpět. Druhou rukou se snažila sebrat hračku, kterou dítě s pomocí větru nečekanou silou odhodilo.

Vítr zesílil. Palmy se od sebe se skřípěním oddálily. Hračka, kterou žena nezachytila, popolétla a přenesla se přes malou zídku ohraničující cestu od srázu. Začala poskakovat po kamenech dolů. Z muže v tu chvíli zbývala jenom hlava. Hluchá hlava, na jednu stranu hluchá, na druhou vnímavá. Na té druhé straně kde nikdo nešel, kde nikdo nemluvil, by slyšela i šepot. Oč hlušší byla mužova hlava směrem k ženě, o to mocnější hlas by z ní k ženě vycházel. Muž však spěchal a neotáčel se. Ženin výkřik k němu už nepronikl. Palmy se někde u nebe zase do sebe zakously. Hračka se přiblížila

k napěnému moři. Ženin výkřik trval. Slyšel jsem ho, najednou jsem se ocitl kousek před ní.

Zase ta zatmění, zase ty výpadky. Neuróza! Je tím pobouřen. Celý život se snažil být klidný, nenechat se jím vytočit, nenechat se jím využít a zapojit do nepřehledných situací. Pětapadesát let života vzdoroval nárokům světa, nesmyslným nárokům, jimiž si svět lidí přitahuje. On není neurotik, je sice unavený, ale je to zasloužená únava toho, kdo vzdoruje.

Výpadky se střídaly s kousky filmu. Kočárek drkotal po kamenech, viděl jsem vždy jen každé druhé poskočení. Vítr narazil do kočárku, opřel se do něj jako do lodní plachty a unášel ho pryč. Kočárek se při poskočení o některý z kamenů odbrzdil a vítr ho tlačil a nadnášel současně, kočárek teď letěl směrem ke kraji cesty a ženina ruka marně se natahující po kočárku zůstala pár desítek centimetrů od něj prázdná, zatímco druhá, už nemávající, ochabla, hrábla do druhého prázdna.

Kočár opouští vrchol kopce, teď už se dá jenom klesat, prudce klesat, a hrozivě se blíží k nevelké bariéře z pár kamenů. Hračka právě dopadla do moře pěnicího slinami jako hladový Neptun.

Nikdy to nebyla neuróza. Byl to strach, ano strach, kdo by se nebál, ale málokdo tak vzdoroval, jako on. Strach z lapení světem a jeho souvislostmi, strach ze sdílení, strach z toho, že život a čas se promění na miniaturní políčka, každé pečlivě popsané povinností. Vždyť někde se měl začít opravdový život, jeho život, musel být proto připraven, každou chvíli musel být připraven, život nechodí dvakrát, jen jednou se mihne, jednou se mihne život za celý život, co celou dobu vlastně nebyl životem, a když ho včas nevidíš – nic už není, život je zase pryč. Toho se bál, palčivě se toho bál a proto si dával pozor. Neuvažat se falešně, ne sejít z cesty.

Kdy jsem tedy poprvé pocítil výpadek? Najednou jsem si vzpomněl. Ano, bylo to právě v tu dobu, kdy jsem tolik nechtěl dítě, to dítě, které ještě nebylo dítětem, i když jinak bych děti vlastně chtěl, tak tehdy jsem to poprvé cítil, to malé zakývání v mém pohledu na svět.

Něco bylo v jednu chvíli a za okamžik už to nebylo. Svět se mnou tehdy zatřásl, vypadalo to, že si mě přitáhne vši silou své přitažlivosti.

Měl bych si to vyčítat? Cítil jsem jen úlevu. Dosud ji cítím. Jenom na to občas musím myslet. Jenom mám občas výpadky, krátká bezvědomí. Je mi však určité lépe samotnému. A ona? Vždyť nakonec svého dosáhla. Jinde. Jejím synovi už bude – počkat, kolik by tedy mohlo být...? Byla to tehdy taková doba...

Mezitím kočárek dorazil k okraji. Jak je ta kamenná bariéra směšná. Moře se tomu zezdola směje. Spojenec vítr se tomu směje. Palmy se zakusují jedna do druhé, divoká láska.

Žena vybíhá, aby kočár zachytila. Křičí. Vítr nadnáší její slova, která nejsou slovy. Prostě výkřik. Hluboký výkřik, do něhož se zapojily nejen plíce, ale všechny svaly, co jich jen žena má, všechny vzduch a ženina krev teď křičí, žena v jednom okamžiku neexistuje proměněna ve výkřik.

Vidím toho jenom polovinu. Žena je daleko od kočárku, který se řítí dolů a k propasti. Vítr ji nenadnáší. Já jsem kočárku blíže. Navíc skáču neskutečnou rychlostí, protože je to rychlost výpadků. Polovinu skoku jako by za mě dělal někdo jiný, o polovinu skoku nevím, protože ji skrývá černota. Takhle prý vedou podněty nervy. Skoky. Skáču mílovými skoky a ruce se mi prodlužují.

Kočárek se už vyklápí přes kamenné zábradlí, co není zábradlí. Dole hučí moře, palmy se třesou, listí se zakusuje, žena křičí, nevědoucí muž je už dávno pryč... S hračkou si hraje příboj.

Cítím bolest v holeních a v břiše. Kameny zábradlí mi rvou kůži do krve. Così mě udeří do hrudníku. Přesto prsty něco sevrou. Kus látky, kus trubky. Kočár. Dítě křičí, ale víc křičí žena, její křik přináší vítr, zatímco na křik dítěte se těší jenom moře. Držím kočárek vši silou, holeň krvácí, v hrudníku se asi něco zlomilo, palmy se oddalují a přibližují.

Žena přibíhá a drží kočárek se mnou. Navrací se mi rovnováha. Vytahujeme kočárek, dítě má plný obličej slz, kapou i na mě jako teplý déšť.

Postavíme kočár na cestu. Žena se vrhá k dítěti, líbá ho, zdá se mi, že jím třese, vzlyká. Přibíhají další lidé. Najednou jich je tu plno. Očima hledám Ditu.

Sedám si na zem vedle kočárku. Holeň mi krvácí a sotva popadám dech. Žena se dosud mazlí s dítětem a pak cosi šišlavě říká, po chvíli v tom poznávám zašišlanou angličtinu. Děkuje mi, pak se znovu obrací k dítěti, které na chvíli ztichlé překvapením a náhlým ruchem okolo začíná zase křičet. Jako by také vnímalo svět jen v krátkých výpadech.

Sedím dál na zemi. Chtěl bych se přesunout aspoň na kraj cesty, ale současně je mi to jedno. Všechno je teď jednolitě, zázrak skoku se neopakuje, naopak jsem nepřetržitě nehybný. Jako by se film

zadrhl, jako by mě z něj někdo vyhodil a nechal dopadnout na tuhle cestu.

Lidé mi uznale poklepávají na rameno. Nabízejí pomoc. Jedna stará žena vypadá ustaraně, nepřiměřeně ustaraně. Sklání ke mně hlavu a dotýká se mých ramen. Má to být pohlázení, uznalé poklepání nebo se mnou třese? Jsem snad dítě, nespletla se? Je rozčuchaná, viditelně rozrušená a já nemohu odtrhnout pohled od malé bradavice na jejím krku. Chce mě dokonce líbat, její dech cítím hluboko v sobě. Už dlouho jsem se nepohnul, jenom se poddávám tomu třesu. Dva muži se mě pokoušejí chytit v podpaží a zvednout. Film se teď zastavil, nemohou se mnou pohnout, všichni tři ustrneme v jediném pohybu.

Mám něco zlomeného. Žebra nebo co. Bolí to čím dál víc. Jsem zpocený – nebo to jsou ty slzy dítěte – zpocený horkem, které ani vítr nedokáže zmírnit. Cítím, že to už začalo. Výpadky ve vnímání se slily a v původně černých chvilkách nebytí začínám postupně rozeznávat obrysy nového života.

Ano, konečně je to tady. Všechny výpadky, které mě v poslední době pronásledovaly, se spojily a otvírají pro mě konečně můj život. Zbývá udělat už jen pár kroků a vlastně ani to ne, stačí chvíli nedýchat, nehýbat se, povolit svaly, pustit ze zřetele třepotající se srdce a nepřemýšlet o kyslíku pro mozkové buňky – zkrátka stačí nechat ten nový svět, ten skutečný život, který se mě právě zmocnil, aby konal, co je jeho povinnost.

Znovu vidím celý ten film – film-neživot. Zdá se mi nějaký jiný, jako bych ho pořádně neznal. Pak se přetrhne a já čekám, až se začne vynořovat pravý život. Můj život. Čekám, čekám – a nic nepřichází. To dlouhé černo, které nastalo, které se rozlilo kolem mého těla, leží dál nehybně všude okolo. Co je to za omyl, chce se mi vykřiknout, co je to za nedorozumění, mně tu má začít opravdový život, slyšíte, ta černota se má přece rozestoupit a všechno má začít doopravdy, nanovo, od začátku... Už žádné iluze, teď je to reálné, teď je to naostro!

Přesto se nic neděje. Je to pocit, který jsem znal, ale nevěřil mu. Beze mě se už nic ve filmu ani mimo něj nepohne. Pro mě už ne.

Po chvíli to pochopí i stará žena i ti muži, nečekají už na mou pomoc a sami mě položí stranou na kraj cesty a někdo z nich mi přes obličej hodí jakýsi šátek. Chtěl bych věřit, že to je Dita, ale věřit teď nestačí, jako to vlastně nestačilo nikdy.

Poslední, co cítím, je vlhký čenich psa, který cosi hledá u mých nohou.

Canny

Tomáš Toula

***

Už táhnou ptáci
řeklas mi včera večer, když jsme leželi v trávě
Cítíš ten vítr?

Znělo to jako báseň
a tak jsem zalhal, že ano

A letěli jsme

***

* 1966

Absolvent

Přírodovědecké fakulty

UK, živí se jako

překladatel a korektor.

Verše pocházejí

z rukopisné sbírky

„Napsal jsem báseň

o jediném slovu“.

Jen bůh ví, co jsi zač
když šeptáš ze spaní
neznámá slova plná sykavek
a na zádech se ti při tom klikatí
stíny blesků
jako by něco takového bylo vůbec možné

***

Šel jsem
kam mě vedly šlahouny ostružin
a vykrvácel dříve
než jsem tě stačil najít

Nechal jsem se vést
hejny opilých ptáků
a nepochopil
že je třeba jít opačným směrem

Volal jsem do lesa
– a nic

Jen ozvěna

***

Jsi to ty
kdo drží slunce na nebi
když tančíš

Jsi stéblo trávy
ovanuté větrem z pouště

Bubeník přikládá dlaně k vykotlaným bub-
nům
a znovu a zas je probouzí k životu

Dokud tančíš
nesetmí se nad nimi

***

...a pak je tu
samozřejmě déšť

klidný a rovný

Přítel
do nepohody

***

Napsal jsem báseň o jediném slovu:
tvé jméno
na Zeď nářků

***

K nohám mi padl list
jako přebytečný verš

Sehnul jsem se pro něj
a vložil ho doprostřed své básně

Bylo zase léto

***

Jednou jsem našel smysl života

V kalhotách
kratších než má nohy lež
honil jsem vítr
v obilí

Jednou
Na chvíli

Tomáš Koloc

Rovně stát

Rovně stát znamená cítit zemi
s nosem drhnoucím o asfalt, nohama visícím,
sedící vyskočit, ležící vstát a jít
v zatáčce zatočit, i když vítr ucítíš
naproti ze dneška do včerejška vát
když nádor nitra v sobě nelze rozšlapat
a mízu naroubovat na ovocný strom
rozpuštět ho teplem:
letět se slunečním bleskem,
zazpívat studenou vodu v překrásném tryskavém tónu,
ušetřit chleba, procházet všemi barvami
s průsvitným dechem, co se nezbarví
ale zvedá...

+

Svět je místo, kde se ti nemůže nic stát
když promneš v prstech štáb v koncentračním táboře
ještě ti v ruce zůstane
plná dlaň Krista

A někdo vykřikl

A někdo vykřikl:
ať se přihlásí ten, na kterém leží mistrova krev
obloha ztěžkla těla všech lidí v zemi zprůhledněla
jediný trestanec na kopci zaskvítil modrým světlem viny

Jeden z šedých snů

Zase se v běhu zarazím před živým plotem
a na vánoční besídce odmítnu mluvit o tom, jak zlepšovat svět
na nádraží doběhnu
šedivé závory se spustí
mají tvar oškubaných kuřecích nohou a lidských hlav a zpívají
Nepůjdeš dál
tím známým šedým hlasem, který tolik děsí
před nímž se ukrývám v těle jako pod peřinou
místo abych se rozběhl a skočil na ten plot
se svobodnou volnou si pod ním hlavu rozetnout
když mrtev dopadnu na tvrdou zem

Kaplička

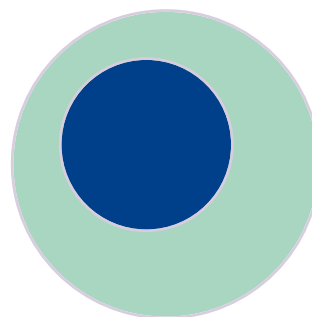
Černé vlasy jí stékají po krku
jako zdi po výklenku kapličky na rozcestí
chtěl bych jít k moři a do něho se ponořit
žluté maso nechat shořet
rubínek v hrudi
v jejím teple
z rozbitého nitra
nechat vynořit

Vzpomínka

jsem venkovský sedlák a když se stmívá dýchám řezanku z trav, ku-
kuřici a kmín
beru si po libosti a za duši se pomodlit neumím
všechno mě to trápí, jako mlýn, který naprázdno mele sám od sebe
bůh ke mně přichází spíš při orání, nežli v kostele
můj statek je blízko Všetat, je tam poplužní dvůr a nespravený krov
vím, že mě posedl ďábel, vandrováním usypávám ze zásob
říkám si, že už nebudu nic potřebovat, ale jsem nakonec šťastný, jen
když vím,
že se večer zas budu v poli bavit se sebou samotným

Pokoušení svatého Antonína

jsou to symboly
jenom symboly
Je to jenom věc vztahů
štrůdl
budoucnost
Jedou to udělaš!
to je přece kravina...
svět
co to je Bůh?
Zruš štrůdl bůh vývoj – Jednou tam vlezeš...
Taková kravina...
Chtěl by sis to užít ještě jednou?
Nahoru dolů
Sladký kyselý
bůh
taková kravina
Chtěl by sis to užít ještě jednou?
Bůh, co to je?
bůh
Štrůdl znojmo vývoj přece to nemůže bejt
tak jednoduchý...

Snad je to věc milosti

Snad je to věc milosti
jestli se narodím
v teplé travnaté posteli
nebe bude opravdu modré a bílek bílý
(a i šedá barva bude možná mít svůj smysl)
budu mít rád svoji duši a své tělo-
láska přejde i na tričko a manšestrový svetr
Věci budou měkké tak dlouho měkké, až v přesně správné chvíli pocítím hlad po tvrdosti,
protože už v sobě budu mít tolik lásky, že obejmou i tátu, mámu, Jardu a lidi na cestě lesem
Uprostřed vesnice bude altánek, v něm bude sedět Oblomov a zašívát si kalhoty
lžíce vidličky talíře si vyrobíme ze dřeva
a jenom pár do zásoby pro hosty
za humny bude stát kousek žlutě natřeného vlnitého plechu
daleko za vsí budou ve stodole uložena letadla
a my tam půjdeme bosí po vlhké hliněné cestě
a jeden druhého střídavě ponese na zádech

No ano, budu si pamatovat všechno, co jsme kdysi zažili,
ale ve vteřince před spaním
(bude mi asi tak devět let, hned potom, co řeknu:
Mami, dobrou noc)
si budu myslet, že to byl jen kus zlého snu,
kterému nebudu ani trochu věřit

Vzkaz mému otci

Báseň se musí napsat jenom teď a tady
i zpožděný vlak totiž odjíždí a za dveřmi je tma
a zapsat slova toho, který mluví
můžu jenom já:

Sírka se škrtá a jídlo se jí
jen ve chvíli, která se smrtí sousedí

Z mého života

Motto: Symboly tohoto týdne

- dívčin sen o ostrém železném kole, jakoby z Anny Kareninové
- + karta císaře odkrytá v tarotu
- dívka, rozdrčená koly tramvaje, v den kdy jsem na stanici přijel
- + nápis NEUMŘEŠ na stadionu Sparty
- nápis UMŘEŠ na stadionu na Strahově
- + na každé ulici jedno holubí pírkó

Opuštěné průseky staré francouzské písničky
konečky kolejí v trávě vůně rajčatového salátu s pepřem
dívka, s níž jsme si nedovyprávěli příběh, který jsme oba předem znali
betonové domy kovové tyče sádrové obrubníky v pražícím slunci
všechny hříchy tvořící černou vodu, kterou si neseš s sebou
jedna kapka ke druhé Jezero

Skok do něj Plavba studenou vodou
hloubka ve které dřímou
bytosti z vodního masa, které se živí lidskou duší
plavba do trojúhelníku, uprostřed něhož je propast vody

Plaveš do středu a koukáš se dolů na možný zánik
(vzpomínka na dva bratry: ředitele divadla a chlapce s rozdrčeným okem)
záchvat chladu, když se ve studené vodě není do čeho schoulit
peřeje nasládlého bezpečí smrti
touha po jezu tobogánu vodopádu
myšlenka na bahnitou tůňku, v které jde nohama nahmatat dno
proud který se zavíjí dolů a dovnitř
naděje v blesk

Pevný bod

Ani chaloupka v lese
s tatínkem a maminkou
Ani kus mýtiny, pole ani trylek ptáka
jen občas prochází oknem z ledu
paprsek
a vypálí v něm díрку

Pevný bod je možná tělo v běhu
a barytonový hlas
který tou dírkou šeptá ven

Dýchej
dýchej víc
radí zvenku slunce
Ale ty slunce zase mluv
Protože když se odmlčíš
v studeném tichu se z ledu tvoří nůž

Lapidárně

(divadelní hra)

Motto:

„Když nemáte vztah k lidem, je třeba někde začít. Najít vztah k nároží, k chuchvalci kouře, k nedobytné pokladně bez zámku, k lásce, ke zvracení, k pláči, k vzteku, ke skučení, protože jste naživu, k ženě, co za zavřenými dveřmi úzkostně pláče, k bohu, který se před časem ke všemu otočil zády – a až jednou – pak – k lidem.“

Edward Albee – Stalo se v ZOO

1. DĚJSTVÍ (DOPIS)

„A káží celé toto území o rozloze pěti tisíc jiter, které se rozkládá od úpatí hraničních hor až k moři vypálit a všechny domorodce zabít...“

2. DĚJSTVÍ (VÝJEV)

Dítě: Maminko, koukej, pampeliška...

(Pohlavek.)

Dítě: Maminko, koukej, mravenec...

(Pohlavek.)

Dítě: Maminko, koukej, křída...

(Pohlavek.)

Dítě: Maminko, koukej, koláč...

(Pohlavek.)

Dítě: Maminko koukej, kůň...

(Pohlavek.)

Dítě: Maminko, koukej, kostelíček...

(Oba usedají do lavice. Ozve se sametový hlas faráře.)

Farář: Vzdejme čest otci, za to co pro nás stvořil...

(Velebné mlčení. Modlitba.)

3. DĚJSTVÍ (ÚRYVEK Z UČEBNICE SOCIOLOGIE)

...většina těchto jedinců není schopna si vytvořit ani ty nejzákladnější vztahy k jakýmkoli vnějším jevům.

Většina z nich se pozná podle naprostého nezájmu o cokoli vnějšího a zároveň i podle strachu z hlubší introspekce.

Tento druh deprivantů zaujímá v normální populaci procentuální číslo...

**Tomáš
Koloc**

Svodka Velkého Čtenáře

Tenhleten Balšínek, šéfredaktor *Týdne*, se navzdory svému jménu stylizuje do podoby amerického tiskového magnáta, i když škváru na tisk dodává někdo jiný. Co ale umí fakt dobře, je velebit „své“ produkty. Chválí je udatně. To vždycky jen tak, samovolně, ve svém editoriale upustí: *V každém případě dostáváte do rukou číslo s několika povedenými texty...*

V Metru (25. 5.) napsali metroví investigativci: *Hasiči a další lidé včera zachránili dělníka, jehož zavalila v Liberci hlína.* Na to my, humoristi z Dobré adresy, kontrujeme: *Tak to je teda hlína.*

Redaktor mé poslední knihy, Ivan Mráz, napsal na záložku, že ta kniha je stylistický skvost. Napsal to, pokud vím, proto, že je o tom opravdu přesvědčen, ne z nějaké obchodní strategie. Ale jak by to asi působilo, kdyby to bylo napsáno na knize, kterou bych si vydával sám. Další Balšínek. Proč nejdou tihle talentovaní chlápci do politiky?

Tady se experiment povedl... přestože pacienti umírají hladem. Nicméně stejně si myslím, že mnozí, kterým srdce bije hodně nalevo, si myslí, že je to všechno jen americký pokusný experiment.

Když se povede zaměnit fotografii k nějakému textu v médiích, dostává se poučený čtenář do trapné situace. Má to přejít s mlčením, s tím, že se to může stát, a chichotat se tomu jen po straně, ve skrytu, nebo se může smát zplna hrdla, řádně se vyklokotat? Kdokoliv něco připravoval do tisku, ví, že se to může stát, že je to jedna dvě. Takže hlasujeme pro první variantu? No, v případě *Reflexu* 23/2005, kdy na s. 57 (*Literatura*) hovořila B. Gregorova se spisovatelem a nakladatelem Martinem Vopěnkou, se musím klonit k tomu klokotání. Na fotografii z kavárny knihkupectví Academia, kde Vopěnka představil svoji novou knihu *Moje cesta do ztracena*, je sice herec Jiří Lábus, ale nikoliv blouznivec Vopěnka (místo něj je tu fyziognomicky jiný typus). A proč se klonit ke klokotání? Čtete se mnou odpověď na otázku, proč nevydává knihy ve svém nakladatelství: *Redaktor mé poslední knihy, Ivan Mráz, napsal na záložku, že ta kniha je stylistický skvost. Napsal to, pokud vím, proto, že je o tom opravdu přesvědčen, ne z nějaké obchodní strategie. Ale jak by to asi působilo, kdyby to bylo napsáno na knize, kterou bych si vydával sám.* Další Balšínek. Proč nejdou tihle talentovaní chlápci do politiky? Tohle teda nechápu.

PS: V některém z dalších čísel se *Reflex* omluvil a uvedl na pravou míru svoji záměnu. Ale některé věci se bohudíky napravit nedají.

Naše parlamentní delegace navštívila zemi, kde zítra znamená ču-
čche, tedy chaloupku korejského strýčka Kima. S nimi se tam vydalo
i deset českých novinářů. Všechny noviny a časopisy byly potom ově-
šeny texty a fotografiemi z tohoto překrásného splněného snu všech
lidských inženýrů. Když abstrahujeme od emocí, tak je podivná sho-
da v tom, jak o totalitní zemi všichni informovali neméně totalitně
(zde ovšem slovo samotné vystupuje v jiné roli) – stejné fotografie,
stejně zážitky, stejné historky, stejné důvody, stejné otázky i odpově-
di. Jako kdyby tam byl jen jeden novinář a jeden fotograf. Jestli je
možné stávající realitu i pro deset rozdílných osobností nabídnout ve
stejně „kvalitě“ a výživnosti, pak kam se hrabe Orwell. Tady se expe-
riment povedl... přestože pacienti umírají hladem. Nicméně stejně si
myslím, že mnozí, kterým srdce bije hodně nalevo, si myslí, že je to
všechno jen americký pokusný experiment. Ve spurtu před cílem (to-
tálním krachem) se zjistí, že otec i syn Kimové byli američtí agenti.

Kraus: Pane Vodrážko, pamatuji si jednu
vaši tezi, totiž že by měla být odluka pohlaví
od státu. To je vaše výchozí pozice. Pro mě
je tak extrémní, že my dva těžko budeme
hledat společnou řeč.

Opavdovou radost mi udělaly *Divadelní noviny*
(12/2005). Redakce uspořádala kulatý stůl o feminismu,
kterého se účastnili kromě části redakce Alexandra Ber-
ková, Lenka Jungmannová, Jan Kraus, Irena Oberman-
nová a Mirek Vodrážka (srovnal jsem to podle abecedy,
aby mi nikdo nemohl nic vyčítat). Tohle si musíte přečíst
sami, takže jen ochutnávku:

*Obermannová: Můžete mi říci konkrétně, proč je vám
jasné, že se tím problémem nezabýváme?*

*Vodrážka: Jestli sama říkáte, že každý slušný člověk je
feminista, znamená to potom, že podle logiky Havel není
slušný člověk. Asi ne.*

*Kraus: Pane Vodrážko, pamatuji si jednu vaši tezi, totiž
že by měla být odluka pohlaví od státu. To je vaše výchozí
pozice. Pro mě je tak extrémní, že my dva těžko budeme
hledat společnou řeč.*

A tak pořád dál. Nemohl by to pan Pitínský zrežíro-
vat?

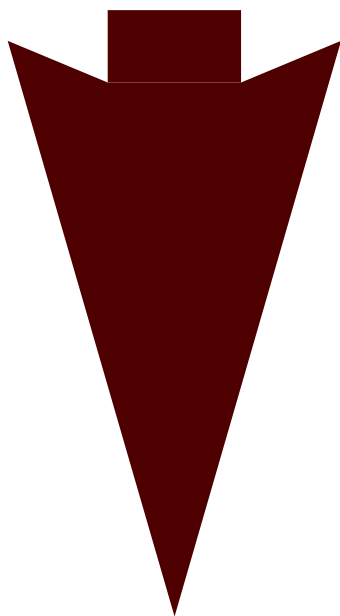
Knihkupectví Mladá fronta ve Spálené ulici
(kdysi tady byl antikvariát) se bude renovo-
vat, tak někdo rozhodl o velkém SALE.
Umění je být v takovém místě včas. Já jsem
přišel až dost pozdě, ale ještě jsem si stihl
koupit se čtyřicetiprocentní slevou dva díly
Deníků Franze Kafky z plánované 13svazko-
vé edice. Nad copyrightem je napsáno: *Hlav-
ním sponzorem vydání Díla Franze Kafky je te-
levize Nova*. Vzhledem k tehdejšímu propoje-
ní Vladimír Železný (NOVA) – Marta Želez-
ná (Nakladatelství Franze Kafky) na tom ne-
ní nic divného, ale už za takových deset let
to možná bude lehce absurdní. Pokud tedy
NOVA bude existovat. Jenže – pokud by ne-
existovala, tak to by asi bylo už taky po naší
planetě.

Čtème si v Kafkovi: *Podnikám hon na
konstrukce. Přicházím do nějakého pokoje
a nacházím je v koutě, jak se bělavě prolínají...*

Čtème si v Kafkovi:
Podnikám hon na
konstrukce. Přicházím
do nějakého pokoje
a nacházím je v koutě,
jak se bělavě prolínají...

Ze vtipných emailů

(Anonymní autoři)

Staré dobré
poznámky
ze žákovských
knížek...

Přinesl do školy jed na krysy s úmyslem vyzkoušet jej na učiteli.

Skákal mi do výkladu a chtěl vidět můj diplom.

Při sexuální výchově osahává spolužačky a tvrdí, že se vzdělává.

Neustále se baví a odmítá mi říct o čem.

Poznámka: Neustále lítá po třídě a posedává na oknech.

Odpověď: Tomu nevěřím. Holub

Kdykoliv je vyvolán, kouká na mě jako na idiota a ptá se, jestli to myslím opravdu vážně.

Byla na záchodě se třemi spolužáky a kouřila.

Svačí cibuli a obtěžuje zápachem.

Tváří se inteligentně, ale je úplně blběj.

Vyhodil spolužákovu tužku z okna se slovy: „Pokud tě má rada, vrátí se.“

Bije spolužačku deštníkem, ač není jeho.

Olizuje temperové barvy a pak se diví, že zvrací.

Ohrožoval spolužáky nožem, který potřeboval až na třetí hodinu.

Váš syn při hodině hraje mariáš, hlásí dvacet, nemá krále a pak se hádá...

Běhá po třídě a zvrací židličky.

Nutil tělesně postiženého spolužáka, aby vylezl na strom.

Při měření ve fyzice používá vlastní měřící přístroj a prohlašuje, že školní voltmetry nestojí za nic.

Posmívá se důstojníkům Československé armády, kteří přišli informovat žáky ZŠ o studiu na vojenském gymnáziu.

Večerní akademie

Server Písmák spolu s Literární akademií si vás dovolují pozvat zpět do školních lavic v podobě **přednáškového cyklu a tvůrčí dílny**.

Během **přednáškového cyklu** budete mít příležitost setkat se po třináct večerů se třinácti předními spisovateli, dramatiky, básníky a kritiky, a sice s Petrem Šabachem, Jáchymem Topolem, Michalem Vieweghem, Alexandrem Klimentem, Miroslavem Kovaříkem, Alexandrou Berkovou, Pavlem Vernerem, Milanem Uhdem, Vladimírem Novotným, Irenou Obermannovou, Jiřím Dědečkem, Alešem Opekarem a v neposlední řadě také s Danielou Fischerovou. Dovíte se o metodě a principech jejich tvorby, o způsobu a možnostech předávání „literárního řemesla“ a v neposlední řadě budete mít příležitost ptát se a diskutovat právě o tom, co vás zajímá

Kromě uvedeného přednáškového cyklu Daniela Fischerová V zimním semestru 2005 zahajuje **dílnu tvůrčího psaní**. Během dvou semestrů (zimního a letního 2005) povede své studenty na základě svých mnohaletých zkušeností ke zdokonalení schopností nalezení a vymezení literárního tématu, způsobu jeho zpracování (ich-forma, omezený vypravěč, vše-vědoucí vypravěč, stavba dialogu, atd.) a různých forem autorského vidění (reál, absurdita, satira, černý humor atd.) a nevyhne se ani praktickým stránkám, jako je např. organizace textu na větší ploše, apod.

Své dotazy pište na adresu pismak@email.cz

Více informací k **přednáškovému cyklu** naleznete na stránkách: <http://www.pismak.cz/dilo.php?num=166099>

Více informací k **dílně tvůrčího psaní** pod vedením Daniely Fischerové naleznete na stránkách: <http://www.pismak.cz/dilo.php?num=170996>

Dává pozor, jestli dávám pozor, a když si myslí, že nedávám pozor, tak nedává pozor.

Napovídá nepovoleným způsobem.

Rozbil okno a vylouval se, že nemůže dýchat.

Močí do výše očí.

Běhá po zdi.

Poznámka: Je drzá a neustale vyrušuje.

Odpověď: To má po matce. Zmlátil jsem je obě. Otec

Strká ptáka do topení! (poznámka žákovi, který nastražil do radiátoru chcíplého kosa)

Tahá děvčata za mléčné vaky.

Vědomosti vaší dcery se rovnají nule; pro postup do vyššího ročníku je třeba, aby je minimálně zdvojnásobila.

Plival na schodišti na níže postaveného učitele vyššího ročníku, čímž snížil jeho vážnost.

Vyhrožuje mi smrtí.

Hodil mokrou houbou po učitelce a ta po dopadu na zem udělala loužičku.

Při hodině pleská mokrým pytlíkem o lavici.

Zařval „nálet na blby“ a pustil mi na nohu kovádlinu.

Strž (velký recenzní prostředek)

Celebritydreams

Ve výprodeji knižního řetězce fy Kanzelsberger prodávali za 79 Kč 31 songů Nicka Hornbyho (vydal BB/art v r. 2003). Autor je znám jako „fotbalový prozaik“, ale tahle kniha je složena ze zápisků či esejů o jeho oblíbených skladbách (třeba *Pissing in a River* od Patti Smith Group nebo *Caravan* od Vana Morrisona). Nejde vůbec o to, že více než o polovině interpretů nemám ani tušení. Zajímavé jsou ty přesahy a náhlé nápady, souvislosti bez souvislostí. Zkuste si sepsat třeba jen tři svoje oblíbené hudební kousky a udělejte si takovou slohovou práci o tom, proč se vám vlastně líbí, nebo co vám při jejich poslechu proletí hlavou (ale neukazujte to raději žádnému psychiatrovi).

Tak – teď zase tramtarádá! Opět mi vnitřní hlas řekl – tohle kup!, aniž bych věděl, kdo je **Sheila Chandra**. Přiznávám, že rozhodování bylo lehčí v tom, že cd *Moonsung* (1999) vydala Gabrielova firma *Real World*. Na cd je 12 skladeb vybraných ze tří cd už ve stejné firmě realizovaných – *Weaving My Ancestors' Voices* (1992), *Zen Kiss* (1994) a *ABoneCroneDrone* (1996). Chandřin styl je uváděn jako worldpop, indický pop... O životě této pěnice se nikde moc nepíše, první sóloprojekt je z r. 1984... Pravdou je, že S. Ch. se pohybuje na trajektorii někde mezi *June Tabor* a *Laurie Anderson* a do toho pašuje lehké (ale opravdu jen lehké) ozvuky „orientálního soundu“. Utáhne svým zpě-

vem sama „skladbu“, dlouhý, velebný hlas se klene a souká stavbu podivuhodné budovy, ve které najdete mimo indických rág prvky britského folku, zpěvů Středního východu, lehké pomoci nahrávacích vymožeností a velice „minimalistické“ podpory nástrojů (pod skladbami je s ní podepsán její manžel, jako spoluautor a producent, *Steve Coe*). Na výběru je i kousek *Nana* (autorem je *Manuel de Falla*) a *Blacksmith* jako klasický britský folkový majstrštyk. Co umí s hlasem vyvádět tahle podivuhodná paní, si můžete zkontrolovat na skladbě č. 5 – *Speaking in Tongues III*. Za 180 korun na Národní.

A něco z Němců – novovlnná sestava **Ideal**. Něco mezi *Triem* a *B52*, 3 chlapíci a jedna dáma, vznikli v r. 1980. Natočili sice jen 5 řadovek, ale vymýtili a vyklučili jasný pozemek, který je dnes nepřehlédnutelný. Z 180 na Národní výběr *Eitel Optima – Das Beste* přináší 16 skladeb včetně velkého hitu *Berlin*. Je tam vše, strojové teutonství, jednoduchost a harmonická disharmonie. Nevím, jestli u nás takhle někdo hrál. Dáma se jmenuje *Annete Humpe* (skládala, zpívala a hrála na klavír).

K doplnění chyběnky skupiny **The Moody Blues** zbývalo už jen album *Seventh Journey* z r. 1972. O skupině už jsem napsal dost dříve, tak snad jen že 8 skladeb je natolik eklektických, že by mohly být odkoholiv. Poslouchal jsem třikrát, pokaždé jsem odhadoval jiné vzory a kadluby, a nejspíše bych tak mohl pokračovat ještě další večery. I to je umění. Na Národní za 180 Kč.

V Levných knihách na Smíchově mi padla do oka krabice s nápisem *Universal Soldiers* s podtitulem *Song of peace and protest*. Tři cd celkově za 99 korun – to bych si koupil, i kdyby tam byla jen třetina poslouchatelných skladeb. Tady se sešla podivuhodná směska lidí, někteří k tomu s podivuhodnými coververzemi. Celkový počet skladeb 13 + 13 + 14, za projektem stojí hudebník *Russell Pay* a producent *Martin Smith*. Takže jen výčtem a ještě vybraným: *Richie Havens* zpívá Dylanovo *The Times They Are A Changin*, *June Tabor* – *Waltzing Matilda*, *Michelle Shocked* – *The Secret To A Long Life (Is Knowing When It's Time To Go)*, *Judie Tzuke* – *Lives In The Balance* od Jacksona Browna, *Beverly Sister* Dylanovo *I Shall Be Released*,

Tom Robinson – *War Baby*, *Dave Ashby* – *Zombie* (od Cranberies), *Tim Rose* – hit *Come Away Melinda* nebo veterán *Arthur Brown* – Dylanovo *A Hard Rains Gonna Fall*. Zase zážrak. Věřili byste tomu?

UB40, britský reggae-popový „orchestr“ z Birminghamu, jsem měl rád kvůli desce, kterou kdysi prodávali v Polském kulturním středisku. Bohudíky jsem nerozuměl textům, takže jsem ji často roztáčel na gramofonu, určitě častěji než *Boba Marleye*. Jak šel čas, podobných partiček se začalo objevovat víc, souběžně s tím ještě mocně útočilo ska, tak jsem ochládal, a když u mně zvítězily céda, uložil jsem úběčka na vejminek. Teď, když ve slevách slev, tedy za 99 korun, prodávali na Národní jejich živé album *Live In Moscow* (1986), což je cca 10. řadové album, tak jsem si řekl – zkusíš chlapče oprášit minulost. Ne že by to bylo úplně špatné, 13 skladeb je vybraných dobře, ale štávu to nemá, nasranost zmizela. Možná, že to v zemi Sovětů ani nešlo. Možná, že pro komso molce to byl velký svátek, když se mohli vydat na koncert bojovníků proti imperialismu a velkokapitálu. Ale místo lomcováka pili jen čajíček, možná už jednou vyvařený.

Jakub Šofar

Žádný gastarbajtry nepotřebujem...

Taky co bysme potřebovali. Už je tu dost těch žlutásků rákosnickejch, o kterých nikdo neví, odkavád vlastně sou. Jdete do číny na gábl, a ani netušíte, co jíte. Je to tak levný, že je v tom nabeton nějaká lumpárna. Prej kupujou na jatkách kravský a prasečí vagíny a z toho to všechno vaří. A pak je tady spousta těch Ivanů. Běžte se tam ráno podívat, před Juldu Fuldu, jak tam čekají na nějakou práci. V očích mají prázdno, podobně jako ti, kteří zajali Němci za války a hnali je do lágrů.

No tak máme konečně svoje Mexičany, jako ti Amíci, akorát že to jsou příslušníci všech těhletěch národů z bývalého Sovětského svazu. Taky by se chtěli mít líp, holečkové, ale nezasloužili se, smradlavci...

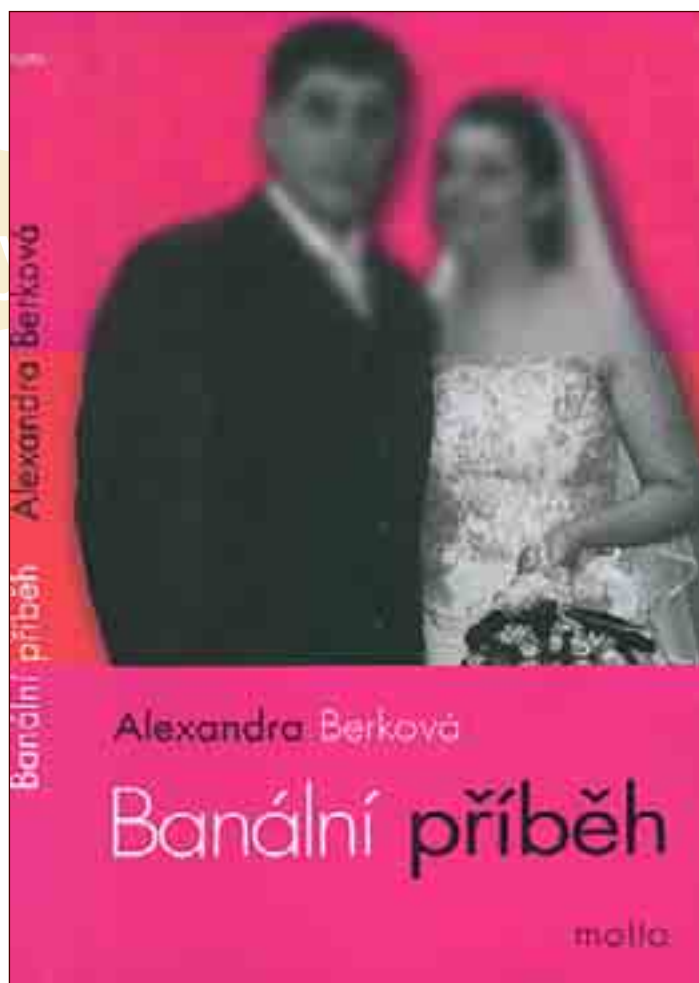
Saša Berková, excelentní spisovatelka a divoká debatérka v oblasti ženských práv a lidské svobody, přidala do zdíva české prózy čtyři festovní, i když útlé kameny – povídky *Knížka s červeným obalem* a novely *Magorie*, *Utrpení oddaného všiváka* a *Temná láska*. Proč je tak lakomá vůči naší drahé literatuře? Berková cizeluje, vyvažuje slova a věty, vybírá varianty, dohledává, škrtá, ztracuje a objevuje. Těžko by mohla být členkou brigády socialistické práce, protože rekordy ji nelákají. Ručí za své dílo – jak směšné oznámení v této veselé době, ve které je nutno rychle užít a zažít. Kromě těchto „vážných“ knih napsala i několik televizních inscenací: např. *Pánská jízda*, *Dámská jízda*, *Co teď a co potom* (posledně jmenovaný, realizovaný v podobě seriálu, vyšel v knižní podobě), rozhlasových her, příležitostně

A pak taky řekla, že ví, že pokus revidovat výsledky dívčí války se nemůže povést. Protože kromě toho, že kniha je i exkursem do českého práva, je taky lehce feministická, ale jenom lehounce.

publikuje v tisku a učí tvůrčí psaní na soukromé vysoké škole J. Škvoreckého.

V roce 2004 jí vyšla v nakladatelství Motto filmová povídka Banální příběh. Na knize je uvedeno, že byl podle ní natočen televizní film Zlatá brána (premiéru však měl až po vydání knihy). Jaký banální příběh – profesorku češtiny Evu opustí kvůli italské milence manžel a ona se seznámí s Moldavanem Borisem, který načerno pracuje v Česku jako zedník (opravuje dům, ve kterém hrdinka bydlí). Jak to dopadne, je celkem nabíledni. Důležité je, že poprvé je v naší literatuře popisován proces, kdy se v majoritní (české) společnosti snaží udržet a zabydlet představitelé minority (nikoliv romské nebo německé). Pokud tu fungují nějaké historické konotace, tak jsou to ty, které teprve objevujeme a které si pomalu a složitě uvědomujeme. Díváme se do zrcadla, které bychom normálně hodili do kontejneru, protože je takové nějaké flekaté, „stříbřenka“ se odlupeje. Vstupujeme do reality, která je kolem nás, ale my v ní přesto nejsme. Nechápe-me, jak je možné, že právo a spravedlnost spolu soupeří, místo toho, aby šly světem ruku v ruce.

Knihu křtil v Balbínově poetické hospůdce plukovník František Stárek alias Čuňas a ctil ji jako opravdový kmostr, knižní příběh je totiž jen opsán ze života a nebýt

Stárka, tak by se skutečný „Boris“ v majoritní společnosti možná utopil. Než Berková pozvala účastníky křtu své knihy ke stolu pokřikem: Odblaňte chlebíčky!, podotkla cosi o tom, že při tom všem prožila setkání třetího druhu a že i u nás stále ještě spolu všechno souvisí. A pak taky řekla, že ví, že pokus revidovat výsledky dívčí války se nemůže povést. Protože kromě toho, že kniha je i exkursem do českého práva, je taky lehce feministická, ale jenom lehounce.

No – nakonec se samozřejmě ti dva z knížky vzali. V Americe by to pojali tak, že se vzali jen kvůli legalizaci pobytu, ale pak se do sebe opravdu zamilovali. Kniha končí podobně. Sladkobolně. Jak to bylo ve skutečnosti? Není to jedno? Spíše se zkuste ptát, co dělat s touhle vymírající „západní“ Evropou? S touhle fantastickou civilizací? S dórskými sloupy, finskou architekturou, flamenkem, skotským kiltem či holandskými dřeváky? Kdo zůstane, aby mohl oprášovat tyhle starožitnosti? Aby nás to dopředu nebolelo, abychom se nedusili z představy, že v našich postelích bude v dohledné době bydlet cizí pot, cizí krev, cizí slzy...

Jasoň Drsoň

Alexandra Berková: *Banální příběh*, Motto, Praha 2004, 137 stran, pevná vazba, cena neuvedena

Pár krůčků zahradou dětství

Psát o knížce, která víc než na nějakých literárních hodnotách staví na zprostředkování komunikace dvou zcela odlišných světů, může být pro recenzenta úkol nelehký – a nevděčný. Ačkoliv jak se to vezme, může, ale nemusí být.

Kniha Jiřiny Kalabisové *S kloboukem na nepřítele* zastupuje onu odrůdu kouzelných knih, které jsou ke svému čtenáři vlídné a laskavé. Krátké příběhy ze života dětí prvního stupně, postřehy ze třídy, kde kromě zdravých žáků funguje (bez speciálního asistenta) také nevidomá holčička Lucie, případně Maruška s Downovým syndromem nebo Honzík po obrně, nejsou sice vždy vybroušenými klenoty narativního umění – nicméně jejich jádro v sobě drahokam skrývá.

Bráno z hlediska společenského přínosu, otevírá tato knížka (podobně jako ostatní tituly vydávané ve specializovaném nakladatelství Okamžik) další cestu intergrace postižených dětí. Čtenář si tak například nenásilnou formou připomene, že nevidomé dítě si stejně jako to vidomé potřebuje hrát s vrstevníky, že nestojí o soucit, ale o možnost kontaktu; že nemluvící – nechodící – nevidící (nebo jakkoliv jinak z našeho pohledu omezené) dítě má stejné sny, přání a potřeby jako to „normální“. Jenom občas vyžaduje víc času a pochopení, protože náš svět na něho není prozatím dostatečně připraven. Dostane-li se mu ho, nezřídka přináší svému okolí obohacení o zcela nový rozměr bytí.

Mnohem důležitější přínos však kniha Jiřiny Kalabisové představuje na té osobní, čtenářské úrovni. Kalabisová má dar úsporného projevu, dokáže vypointovat příběh na velmi malé ploše, zachytit to podstatné. Bohužel někdy i v těchto pravděpodobně pečlivě učených miniaturách prosakuje nešvar snad každého pedagoga, mentorování. Dlužno zdůraznit, že se tak děje opravdu zřídka, „mravní ponaučení“ ve většině případů vyplyne na povrch až zpětně, nenásilně, jakoby na druhou dobu.

Největší přednost sbírky drobných obrázků ze života jedné paní učitelky, obrovský klad, pro který stojí za to těch pár zbytečných poznámek přehlédnout, tkví v pocitu naprosté vyrovnanosti, který zanechá čtenáři. Vtáhne ho totiž zpět do dětského rozměru vnímání, umožní návrat rozvrзанou brankou do krajiny zázraků, na které už dospělí zapomněli. Je lhostejné, nakolik jsou jednotlivé příběhy pravdivé, jejich úkolem je zprostředkovat neúprosnou realitou hladovějícímu čtenáři odpočinutí v zahradě dětského údivu.

Existují knihy a texty, jejichž sdělení by mnohdy výstižněji zachytila fotografie. Texty obsažené v knize *S kloboukem na nepřítele* k nim nepatří, jakkoliv by se to letmým pohledem pro jejich krátkost vmlouvalo. Kdyby chtěla autorka zvolit jinou formu pro svá vyprávění, nejspíš by musela natočit řadu krátkých filmů, neboť jedině

U Kolářů mají hříbě (říkají mu Blesk) – ukázka

Ale nepředbíhat.

U Kolářů mají také bystrého klučinu, říkají mu Pepíček.

Začal chodit do první třídy, aby tam pobral moudrosti.

Nic proti tomu nemá, vyměňuje si však právo denně informovat o hříběti. „Máme hříbě. Jmenuje se Blesk,“ sdělí v matematice, „a kobyly je Lesanka,“ doplní mezi čtením. „Lesanka žere oves, ale Blesk ne,“ dozvěděli jsme se mezi psaním.

„Blesk je hnědý, ale bude černý. Po hřebcovi,“ nemohli jsme přeslechnout v prvouce.

Fotografie milovaných zvířat oblékala denně celou třídu a starost o ně narůstala.

„Tak copak Blesk?“ začínala jsem už sama vyučování.

Dělal vždy něco zajímavého a mimořádného – tak jsme se za ním jednoho dne vydali.

Lesanka byla celá bílá s jemným grošováním na kůži. Blesk – hnědý krasavec s bílými ponožkami (ale bude černý – po hřebcovi).

Lesanka žrala oves, Blesk ne.

Od toho dne byli oba zařazeni do rozvrhu natrvalo.

Znali jsme jejich zvyky, jídelníček, záliby. Pokroky, váhový přírůstek – i to, jak se Lesanka jednou zatoulala.

Ale vrátila se.

Pepík nás učil celý rok. A učitel byl dobrý.

Vkládal do výuky srdce.

Mají hříbě, říkají mu Blesk.

tak by se jí mohlo podařit předat svým příjemcům s textem srovnatelné množství informací.

Je nasnadě, že Jiřina Kalabisová chápe ze světa svých svěřenců hodně – a nemálo toho umí (byť v náznacích) zprostředkovat druhým. Její knížka je čtenáři citlivým pohlažením.

A není divu, že citlivým, když autorku učí ti nejcitlivější – postižené děti.

Lucie Nováková

Jiřina Kalabisová: S kloboukem na nepřítele. Okamžik, Praha 2005

Několik knižních ohlédnutí

Už jsem si zvykla na to, že mezi tituly nakladatelství Petrov je možné objevit zajímavé české knihy, potažmo autory, a ještě častěji autorky. Radka Denemarková k nim patří, byť její prozaická prvotina *A já pořád kdo to tluče zdaleka nevyužívá prostor, který příběh nabízí*. Osudy hlavních účinkujících (děj je spjat s divadlem) jsou poměrně neběžné, každý žije nějaké to své vnitřní jedinečné drama. Pokud by šlo o žánr detektivní, pak by snad naznačené motivy činů stačily, ale v případě ambicióznější novely bych čekala lepší vhled do psychologie postav. Nejde tak o to, co všechno autorka řekne (tj. napíše), jako spíš o to, co všechno se dá jejím postavám věřit. Tedy nakolik jsou jejich činy a vazby na okolí autentické, pevně a neodvratně spjaté s jim přidělenou minulostí, a nakolik oni sami svoji minulost reflektují, tedy nakolik jsou jejich „obrány“ pravdivé, nestylizované na efekt pro čtenáře. Musím říci, že vzhledem k celkem netajenému rozuzlení bych čekala alespoň větší pestrobarevnost postav. Bohužel nečernobílост lidského jedince (která jako by byla hlavním motivem celé knihy) je vykreslována téměř stále jen v bílé a černé. Je to poněkud matoucí, u malíře bych uvažovala o barvosleposti, takto si mohu jen položit otázku, zda záměr nepřesáhl prostor autorkou vnímaný. Jestliže už je autor s to zachytit temné (ve smyslu v temnotě jsoucí) stránky lidské psychiky, pak je jen škoda, ponechá-li jim jen funkci obecně přitažlivé senzace.

Sylvie Germainová není proti Denemarkové v literárním světě neznámá, román *Jantarová noc* je třetí knihou vyšlou česky (překlad Věra Dvořáková, vydala Academia). Dva dříve vydané tituly jsem nečetla, ale zmíněná kniha naprosto stačí, abych si autorčino jméno podržela v paměti. Jeden můj známý nedávno o jiné knize řekl: „Nedokážu říct, čím mě zaujala, nevím, proč ji čtu, ale nemohu jinak, prostě se nelze odtrhnout.“ Ano, jsou knihy, které nelze nečíst i přesto, že vlastně důvod k jejich čtení je stěží vyslovitelný, většinou jen silně cítěný. Něčím vás uhranou, vtáhnou do sebe a nepustí. Germainová kromě toho, že má vyvinuté vnímání pro hlubiny lidské duše a umí zhmotnit prožitky, zná ničím nezničitelné osudové propojení člověka s přírodou, s pudovým universem. Škoda jen, že se čas od času nemůže jaksi ubránit přebytku obraznosti, a tak se v textu setkáváme i s větami, jejichž sdělení je vlastně jen jejich formou. Ale i přesto je *Jantarová noc* knihou výjimečnou.

Knihy vzpomínek nijak nevyhledávám, tu od Evy Althammer-Švorčíkové s názvem *Češi* jsou vlastně docela milí... (vydal Prostor)

jsem začala číst kvůli jejímu podtitulu *Česko-německé vzpomínky*. Autorka se totiž narodila v Chebu, její matka byla Češka, otec Němec, a její česko-německví je vyjádřeno i oborem, který studovala na Německé univerzitě v Praze – byla to germanistika a slavistika. Nemohu ale říci, že by kniha byla něčím zvlášť zajímavá nebo snad dokonce inspirující k přemýšlení. Je to docela milé čtení o době a životě v ní, které se drží spíš těch vzpomínek idylických a zásadní dramatické zvraty v dění ve společnosti i uvnitř lidských jedinců spíš jen naznačuje, či možná jako věc nikdy ne-reflektovanou jenom popisuje. Škoda, ale už předmluva čtenáři vlastně přesně tohle slibuje.

Stěží říci, proč jsem knihu Antonína Límana *Paměť století: Ibuse Masudži* (vydala Academia) začala číst. O japonské literatuře nevím zhora nic a Límanovy texty nijak nevyhledávám, a přesto hned se po pár desítkách stran jedno i druhé stalo nepodstatným. Pokud bych znala Ibuseho dílo, snad bych tak získala prostor pro polemiku, ale bez toho se celkem obejdu, zvlášť získávám-li tak prostor pro vnímání dalších než jen literárních rovin sdělení. Autor nehovoří zdaleka jen o Ibuseho textech, přes ně se dostává k odkazům na souvislosti s kulturou a tradicí Japonska, pohybuje se v mnoha desetiletích často nikoli bezvýznamných událostí z nedávné japonské historie a nachází společné inspirace pro umění evropské a východní. Nejceněnější jsou častá upozornění na hlubokou a rozumem nevysvětlitelnou mentální odlišnost či jedinečnost Japonců. Bohužel v okamžiku, kdy autor v poměrně zajímavém výkladu zcela vážně říká v souvislosti nikoli bezvýznamné, že hadí tělo je slizké (str. 240), se není možné

Housle u klavíru

zcela ubránit lehkým pochybnostem, zda bychom při lepší znalosti japonské literatury nenašli i mnohem závažnější pochybení. Ale pro laika jde přesto o čtení nadmíru zajímavé.

Zůstaneme-li v oblasti literatury odborné, pak kniha Hanse-Wernera Goetze *Život ve středověku* (překlad Milan Váňa, vydalo H+H) je čtenářskou lahůdkou a osvěžením. Už dlouho se mi nestalo, abych si mohla o středověku přečíst s vědomím, že držím text odborně fundovaný, a přitom jsem nebyla obtěžována terminologií až na hranici srozumitelnosti. O tom, že autor jen tak nefantazíruje, svědčí i stostránková příloha s poznámkami a odkazy na literaturu. Goetz se zabývá především každodenností středověkého života a text člení do několika větších kapitol – nejprve je to spíše uvedení do přírodních a kulturních podmínek života, potom už jsou to kapitoly věnované rodině, klášternímu a mnišskému životu, selskému životu, rytířskému a dvorskému prostředí, městu a měšťanstvu. Za velmi cenné považuji častá upozornění na to, co je dosud spíše věcí odhadovanou než doloženou a nakolik se lišila každodennost od vyznávaných ideálů (např. v životě klášterním a dvorském). Text sám nezkoumá žádnou oblast do podrobností, je spíše navozením k dalšímu bádání, ale o životě ve středověku jako souvztažném celku podává dostatečně ucelený obraz. A navíc téměř ledabyly čtenáři přibližuje některé zajímavé a lehce přehlédnutelné skutečnosti. Za velmi důležitý považuji především fakt, že kniha je čitelná i pro pouhého zaujatého laika, což u podobných titulů nebývá zvykem.

Zuzana Fialová

Pražské nakladatelství Brio, které se věnuje především vydávání knížek pro děti, uvedlo na trh precizně vypravené autorské novinky Anny Neborové a Martiny Skaly. Před třemi lety se Neborové lyrické ilustrace ke knížce *Červený panáček* a první ze série příběhů housliček *Strada* a starého houslisty *Varia*, který napsala Skala, staly senzací a posbíraly různá ocenění kde se dalo – od Magnesie litery přes Zlatou stuhu a cenu Suk k Nejkrásnější české knize roku.

V novém titulu *Oskar a Mimi* letos sedmatřicetiletá absolventka pražské AVU Neborová vypráví snovou historku o setkání holčičky Mimi s flekatým psem Oskarem. Čechoameričanka Martina Skala, která v minulosti měla blíž k filmu než k psaní a spolupracovala mj. s režiséry Formanem a Polanským, v knížce *Strado* a *Varius* ve škole Johanna Sebastiana Bacha zavádí dvojici svých hrdinů do kostela svatého Tomáše v Lipsku – tam je očekává jednak samotný mistr barokní hudby, ale také zlý pavouk Ernesti, s nímž se musejí vypořádat.

Oba útlé svazky náležejí do kategorie tzv. bilderbuchu, tedy publikace, ve které se příběh odvíjí paralelně v textové i v obrazové podobě. Neborová zdůrazňuje výtvarnou stránku. Zatímco text zůstává v mezích všednosti a spokojí se několika jednoduchými obrazy, v ilustracích autorka roztáčí okouzlující kolotoč lavírovaných barev, na kterém se před čtenářem společně s dvojicí hlavních hrdinů svezou také věčně ospalý kocour Profesor a éterická Nebeská kočka, která do malířčina světa jako by přeskočila z některého obrazu Marca Chagalla.

Výtvarný rukopis Martiny Skaly je víc ukotvený v realitě a její vyprávění náročnější a literárnější. Z hlavní příběhové linie autorka častokrát odbočuje a provádí čtenáře nejen lipským kostelem, kde Bach v první polovině 18. století působil jako varhaník, ale také jeho životem a dílem. Skala má navíc smysl pro kouzelnou a subtilní komiku: Během výuky Bach vyzve „housle, aby usedly ke klavíru,“ o přestávce hrají noty na chodbě fotbal s krtkem a když se housličky Strado vyděsí pavouka Ernestiho, zježí se jim struny, atp.

V žánru obrazové publikace určené dětskému čtenáři budou vynikající počiny Skaly i Neborové asi jenom stěží hledat konkurenci.

Radim Kopáč

Martina Skala: Strado & Varius ve škole Johanna Sebastiana Bacha. Brio, Praha 2004, 56 stran, náklad a cena neuvedeny
Anna Neborová: Oskar a Mimi. Brio, Praha 2004, 50 stran, náklad a cena neuvedeny

Je lépe nacházet než hledat

Na záložce knihy stojí: „(...) je první prací, která mapuje dosud přehlížené problémy spjaté s problematikou genderového výkladu dějin umění u nás. Z perspektivy genderové politiky nově uchopuje problém českého moderního umění (a modernismu vůbec).“

Neznámá území se týkají českého moderního umění výtvarného a vzhledem k tomu, že jejich výpověď stojí na části textové, neměla jsem zas až tak velký problém srovnat se s jejich černobílou podobou (byť čteme-li: „Surové, tmavě zelené a fialové tóny, které prokreslují detaily obličejů, dodávají portrétu tajemný, téměř démonický výraz. Expresivní barevnost, která vzdáleně připomíná Kubištovy dramatické barevné variace, a pronikavý zpytující pohled, kterým Burghauserová nutí diváka – i samu sebe – k sebereflexi, vypovídají o mimořádném vnitřním napětí.“, není možné při pohledu na černobílou reprodukci necítit určitou vnucenou nevýhodu). Ale nutnost kompromisů člověk dobře zná. Pokud by kniha neměla v podtitulu ono „kouzelné“ slůvko (které pak prochází s různým důrazem celým textem), pak by mi zůstala v paměti jako titul, který mi zprostředkoval seznámení s tvůrci (přesněji tvůrkyněmi) a díly dosud mi neznámými a jinak nahlíženou, a tudíž nové pohledové vjemy s sebou nesoucí, částí historie moderního výtvarného umění. Bohužel ona lupa genderu občas svým zvětšovací sklem spíš deformuje, než přibližuje.

Knihu tvoří pět do značné míry naprosto samostatných studií (to, že je text opatřen seznamem odborné literatury, ilustrací a jmenným rejstříkem, je jaksí samozřejmé), které nemíjejí zasvěcenosti ani laika. Snad jen studie Potíže s gendrem: Já je někdo jiný, z větší části věnovaná Toyen, je poněkud komplikovanější, je z ní patrné, že tato tvůrkyně autorku zajímá víc než jen jako součást tématu (což nakonec Pachmanová i sama přiznává – „Svévolně jsem si vypůjčila ty osobnosti, které Toyen uvedla v surrealistickém dotazníku, a nechala je sehrát smyšlené divadlo. Toyenina touha setkat se s těmito muži se tu střetává s mou touhou nahlédnout do jejího nepřístupného světa.“). Ale nemyslím si, že by to mělo nebo mohlo být překážkou, aby se publikace ocitla i v jiných knihovnách než těch znaleckých.

Velmi těžko se mi přistupuje (není to neochota, ale nemohoucnost najít důvod) na pohlížení na uměleckou tvorbu z pozice dělení muž–žena. Pokud říkám, zaujalo mě to a to od toho a toho, pak uvádím jméno, aniž bych jakýmkoli způsobem ono jméno ukotvovala v paměti přes jeho mužskou či ženskou podobu. Nikdy v žádné čin-

nosti mě dosud nenapadlo, ptát se, zda to či ono činí muž či žena. Zajímá mě výsledek. Zajímá mě bytost tvořící. Je stěží zpochybnitelné, že žena a muž jsou dvě naprosto odlišné bytosti a také se velmi odlišně projevují. Že v historii nejen umění výtvarného a nejen umění vůbec bylo jejich postavení různé, je také nezpochybnitelné. Nakonec, proč by vlastně mělo být stejné?

Píše-li autorka: „Naturalisticky pojaté dějiny umění jsou dnes jen stěží obhajitelné. Genderové, etnické a národnostní odlišnosti si vyžadují hledání takových historických modelů, které by se vzepřely diktátu velkých teologických vyprávění a biologických zákonitostí a ukázaly by vývojové „odchylky“ a mikro-historie nikoli jako periferií a obskurní jevy, nýbrž jako nedílnou součást dějin,“ není s tím proč nesouhlasit. Ovšem jen o stránku dál se píše: „Dále se ale potýkaly se starými a s novými představami o „pravé“ ženské identitě, jejíž naplňování se od nich očekávalo. (...) mohly ideální obraz „ženství“ nejen udržovat, ale i proměňovat a bourat. Ať se s tímto dilematem potýkaly jakkoli, jejich role v modernismu byla genderově podmíněna.“ Nemohu se ubránit dojmu, že podobné zobecnění unesou mnohé sféry lidského dění, leč v umění, svrchovaně to činnosti ryze osobní, je to poněkud problematické. Nebylo by, kdyby zůstalo při tom, že „zodpovědnost“ za spočinutí v prostoru jedinci daném (zde míním danost času–doby, nikoliv omezení vztahová) leží v rovině jeho vlastního rozhodnutí. A tak se to na mnoha místech knihy i jeví. Jinde ovšem je ona „zodpovědnost“ tak vehementně přilípnutá na bedra jiná, a to vždy mužská, že to výpověď celé knihy rázem posune jinam. Velmi zřetelným příkladem je uvedení a okomentování citátu z jednoho článku Mileny Jesenské. Jesenská bezesporu patřila k výrazným osobnostem (a nemyslím si, že v tom její

příslušnost k ženské polovině světa hrála nějakou roli, než jakou si vymezila ona sama). „Jednou ze vzácných ženských vlastností je, že se žena stává takovou, jakou je nutno být. Je-li nutné vydělávat peníze, uživit děti, třeba i muže a sebe, dovede jistě a snad i svědomitěji a vytrvaleji vydělávat peníze (...) Ale všechna tato zaměstnání zůstávají právě jen zaměstnáními a nestávají se – u správné ženy – povoláním. Na dně svého srdce zůstává žena vždycky ženou a matkou.“ A Pachmanová tento (zde ne celý) citát předdeslala slovy: „Jinde ale opakovala zaběhnuté fráze o domestikované emancipaci a glosovala je vyzdvihováním ženské tvárnosti a přizpůsobivosti obecněmu (čti mužskému) zájmu.“ – No v tom je ta potíž, čtu-li text Jesenské, nezdá se mi ani opakováním frází, ani vyzdvihováním přizpůsobivosti mužskému zájmu. O téměř sto stránek dále se Martina Pachmanová k tomuto vrací znovu a dodává: „Česká novinářka tuto vlastnost (viz první věta uvedeného citátu – pozn. red.) chápala jako přednost a výsadu ženského pokolení; její slova ale současně trefně ukázala, že zatímco roli muže ve společnosti je uplatňovat svůj názor a být přitom sám sebou, role ženy spočívá v adoptování cizího názoru a ve schopnosti stávat se tím, čím je v daném okamžiku třeba být.“ Nu ať se snažím sebevíc, nemohu nic z toho v textu Jesenské najít (mám na mysli text autorkou citovaný).

V takových okamžicích lupa genderu deformuje, místo aby zvýrazňovala, zezřetelňovala. A přitom je z textu knihy patrné, že ono vymezování se žen vůči společnosti jakožto vlastní rozhodnutí (vědomé či nevědomé) Pachmanová naprosto samozřejmě zaznamenává a přijímá. „Je očividné, že dobová kritika četla umění žen a mužů odlišně a svůj podíl na tom nesly i samy ženy, když se nekriticky hlásily k „ženskému umění“.“ – Jestliže vybírám právě ony de-

formující pohledy, není to proto, že bych knihu nepovažovala za text v mnohém inspirativní, nýbrž činím tak proto, že text v mnohém inspirativní je podobnými vyvozenými deformacemi ke své škodě znehodnocován. Je to někdy až komické, jako v případě popisu rozvržení prostoru vily manželů Halasových. „Rozdělení funkcí pokojů v bytě manželů Halasových jasně zrcadlí odlišné role a význam žen a mužů v moderní společnosti a navíc ukazuje, že modernost byla přes veškeré své úsilí uniknout tradici stále silně spojena s minulostí. Zatímco dámský pokoj je utilitárním místem bytu, pánský pokoj je určen pro rozjímání a básnění. Zatímco Halasová vede symposia přízemní užitečnosti, Halas vévodí symposiím vznesených myšlenek a lásky k pravdě a moudrosti. Pokoj básníka se v Heythumově pojetí stává následníkem sókratovského, výlučně mužského fóra, kde se přemítá a diskutuje o věčných idejích a vyšších zákonech.“ Co přesně tím chce autorka sdělit? Ví snad od paní Halasové, že se o vnitřním uspořádání bytu rozhodovalo bez ní a proti jejím potřebám a přáním? Trpěla snad oním odlišením svého a manželova prostoru? A co by se asi dělo, kdyby byly role v rodině Halasovic obrácené, kdyby ona byla tvůrkyní a on „chodil do továrny“? A proč je užitečnost přízemní? Nemohu se prostě ubránit dojmu, že mám přemýšlet o něčem, co k přemýšlení není. „Pokoj Halase je doménou vědění, pokoj Halasové pak doménou vidění nebo lépe řečeno doménou dozoru a ztráty intimity.“ – Tak tvrdě pronesený soud bych snad jako sdělení s obsahem mohla přijmout jen a pouze z úst paní Halasové.

Následuje kapitola věnovaná Toyen. Nevím, zda si autorka uvědomila, že právě toto sousedství ještě víc zdůrazňuje fakt, že to nejsou muži, kdo rozhodují o postavení žen ve společnosti (v širším i užším významu), ale samy ženy. Muž tím, že nemá žádná předurčení, má rozhodování se o tom, kým je, snaží (i těžší), žena jakožto bytost obdařená schopností nechat v sobě vzniknout a růst život (dílo), má ono rozhodování se obtížnější (a jednodušší). Pokud bychom tedy nahlíželi přes lupu genderu, kterou nám nabízí Pachmanová, pak bychom se – v touze poodhalit důvody onoho různého vztahování se mužů a žen směrem odkudkoli kamkoli – měli uchýlit spíš do sfér poznatků psychologických. Což ovšem v této knize zohledněno není, snad jen jako poznámka na okraj. Zůstaňme tedy při tom, že odhlédnuto od občasných deformací, je text knihy v mnohém inspirující.

Zuzana Fialová

Martina Pachmanová: Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu, Argo

ONEN svět
a žádný jiný
tento jediný
skutečně nemožný
skutečně jiný
právě tenhleten
jediný skutečný
a „já“ v něm
„já“: VNĚM (futra vnímání)
„já“ ve mně
a „já“ v něm
(o živých jen dobře
a o mrtvých Bůh suď...)

ONEN den
chval den (co den) vždy
před večerem
večer chval leda večer
mezitím chval cval !!!

ví víc než ví
a mohl by i více – kdyby
méně chtěl
ALE – není si jist

ocel ve rtu a kel v nose (pírsing)
– to jako že jsi slabá
a na to ti mám skočit ???
červené vlasy ? červený maják
bílý světlo VHOD!
prádlo sněhový...

Luboš Vlach:

letos (2004 A.D.) skončilo století neurózy
odteď už budeme eurofici
každý jeden
a
každá jedna
EU-FORIE!!!?

poezie červená

„Ve chvílích, kdy se cítím sám sebou,
píši i já detektivky.“ R. Chandler

když jsem sám sebou nejsem sám –
jsem s Tebou – sebou...
šíleně a ještě veseleji
ALE
když „já“ je „ty“
nepřestává být „já“
ty to nejsi –
ty jsi já jen jako ty
a jsou tu i další
– stejně jako ty –
kterými jsem
jsi to i ty
– kterým jsem –
stejně jako oni
– kteří jsou já
JAKO já: cizinec
nejnemožnější z možných
neznámý mezi svými
cizinec z té nejčistější ciziny
a
nic lidského mi není cizí
– vlastně vlastní –
pročež –
centra patří cizincům
a okraje místním

readymade Chandlera (JAKO báseň)
Neřekl jsem ani slovo. Znervózněla.
JAKO NANDA Z BEZU, KDYŽ SE POTŘEBUJE VYBREČET.
JAKO BY VŠEM BYLO JASNÉ NĚCO, CO NIKDO NEŘEKL NAHLAS.
JAKO BY ZASTŘENÝ HLAS PROZPĚVOVAL POLICEJNÍ LITANII.
JAKO KDYBYCH BYL KUS DŘEVA.
JAKO OKOV Z HLOUBI STUDNĚ.
JAKO NEZAMĚSTNANÁ SBORISTKA.
JAKO RADNÍ S PŘÍUŠNICEMI.
JAKO BY SI PROHLÍŽELA FOTOGRAFII.
JAKO HROBKA S VYPÁČENÝM ZÁMKEM.
JAKO SUDY NA DEŠŤOVOU VODU V OBDOBÍ SUCHA.
JAKO STRAŠÁKOVA KAPSA.
„Neračte mít dojem, že by to už mohlo stačit?“

(2004)

Sspát

Problematika ataků spánku v zaměstnání a jak se s ní vyrovnávat

Spáát
Ssss
Spát
Spáát

Únava z horkých dní se stupňuje, přechází ze dne na den po nocích, ve kterých se nedá spát. V zaměstnání, kde není příliš moc co dělat, věnujeme se tak převážně dennímu snění, pokud rovnou neusneme, čímž se ovšem vystavujeme postihu ze strany vedení. Abychom těmto nepříjemnostem předešli, je důležité alespoň jednou za hodinu vstát ze židle a trochu se projít, třeba na WC. Jenže za chvíli se opět ocitneme na židli před počítačem a nezbyvá nám nežli civět dále do jeho monitoru. Surfujeme tedy po internetu, kde se najde mnoho zajímavých informací a mraky zábavných stránek. I to nás ale po určité době omrzí. Částečným avšak velmi osvěžujícím vysvobozením je nám pak doba oběda.

Radostně vyběhneme z kanceláře, ale hned za vratnicí podniku zpomalíme krok co nejvíce. Máme přece stále spoustu času, není kam spěchat. Při obědě si dáváme načas, mazlíme se s každým kouskem pokrmu a vychutnáváme si každíčký lok pitiva. Po jídle musíme samozřejmě dobře vytrávit a tak klábosíme s kolegy o nepodstatných věcech, či o věcech zdánlivě podstatných, jež jsou však ve své podstatě vlastně nepodstatné. Když již není o čem hovořit, zvedneme se a pomalounku se blížíme zpět do práce. Cestou je možné stavět se někde na káfičko a zákusek, anebo na jedno pivo. Druhá možnost je velmi ožehavá, neboť pouhé jedno pivo je vypito velmi brzy, zvláště v horkých dnech, tedy se naskytá otázka, zda si objednat pivo druhé. Každopádně třetí pivo si zpravidla nedáváme, neb jsme se už zdrželi dostatečně dlouho, takže bychom mohli mít v zaměstnání nepříjemnosti. Po opětovném ocitnutí se na pracovišti jsme ještě chvíli v obědové euforii, záhy se však znovu dostavuje velmi silná potřeba spánku.

Představujeme si, že místo na židli u stolu ležíme v poctivé posteli z dubového dřeva pod hromadou nadýchaných peřin a slastně

si pochрупáváme. Na oknech v místnosti jsou zataženy tmavé rolety a toto zatemnění nás společně s příjemným chládkem podporuje v spánkové aktivitě. Na klice od dveří naší kanceláře visí cedulka s nápisem ODPOLEDNÍ KLID, PROSÍM NERUŠIT! a pod postelí máme pro všechny případy nočník. Až se pěkně vyspinkáme, přijde za námi šéf, pohladí nás po hlavice a zvýší nám prémii. Domů odcházíme celí blažení.

Ve skutečnosti je tomu bohužel jinak. Zrovna v okamžiku, kdy už hrozí, že opravdu usneme a svalíme se ze židle na zem, přijde za námi náš nadřízený a uloží nám jakousi práci. Jsme sice trochu rozmrzelí, neb jsme počítali s tím, že dnešní den již nemusíme pohnout ani malíčkem, leč za chvíli se nám nálada změní k lepšímu. Práce nás totiž donutí vrátit se k plnému vědomí a zaktivuje našeho ducha i naše tělo. Jsme jakoby znovuzrození a snažíme se seč nám síly stačí, abychom zadaný úkol vykonali co nejlépe. Ze zaměstnání potom odcházíme s pocitem dobře vykonané práce a s vědomím, že jsme zase jednou po dlouhém čase přemohli spánek v pracovní době. A tak to má být.

Viki Shock

DOBRA ADRESA A SDRUŽENÍ ČESKÝCH UMĚLCŮ GRAFIKŮ HOLLAR

vás zvou na výstavu:

František Burant Výběr z grafického díla

Od 25. 8. do 18. 9. 2005 v Galerii Hollar, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1.

Nápady pro tři krále

(o životě
v životě)

© životě za bolševika

Opravdovým zdrojem poznání je omyl.

K. Čapek

Nazvěte svůj omyl zkušeností a jeho tíha bude hned o polovinu menší.

G. K. Chesterton

Můj otec se mi nikdy nepřiznal k jedné věci. Řekla mi o ní má matka až po jeho smrti: v roce 1946 vstoupil do komunistické strany a v roce 1948 z ní zase vystoupil. Nehledě k tomu, že patrně přispěl k jejímu osudnému vítězství ve volbách ve čtyřicátém šestém (ale kdo mohl předvídat, že to budou poslední svobodné volby?), je to roztomilý příběh. Dál už tak moc roztomilý není.

Vylili ho z ministerstva výživy v rámci akce 70 000 do výroby, a tak šel dělat k pekárnám revize. Tam odhalil maňasa vedoucímu pekárny, jehož bratr byl shodou okolností kádrovákem na ředitelství Pražských pekáren a mlýnů, národní podnik. No a můj otec letěl po

již dříve nastoupené dráze dál přes pozici toulavého zeměvrtáka až na místo pomocného dělníka na stavbě. Protože to byl pán, jemuž vždycky záleželo na společenském statusu, neuvěřitelně sešel. A kdo by nesešel? Po dlouhých letech se ze společenského pádu trochu vylízal, když dělal vychovatele zednickým učňům.

I já jsem se shodou okolností ocitl, a to hned po maturitě, na místě pomocného dělníka, ve fabrice v Petrovích. Vyvážel jsem špony do šrotu, šajroval (obrušoval) jsem součástky na dvoře v rotačním bubnu, po jehož otevření se vyvalil oblak agresivního prachu, popouštěl jsem žhavé pružiny v nádrži s čoudícím trichlórem, v niklovně jsem vdechoval páry lučavky královské, která lepí i zlato. Na dvoře jsem v zimě při nakládání a skládání materiálu z nákladního automobilu pana Matesa vdechoval výfukové plyny z naftového motoru, který trvale běžel, aby nevychladl. Od těch dob, t.j. od svých osmnácti, mám chronickou, nevyléčitelnou bronchitidu. Mým spolupracovníkem byl Honza P., značně mdlého ducha, ale lepšího pracovního výkonu. Můj mistr, soudruh Král, před mým nástupem slíbil, že budu po krátkém zapracování pracovat v kanceláři. Ale neměl patrně nikoho na mé místo, a tak na svůj slib definitivně zapomněl.

V niklovně jsem se skamarádil s doktorem Tomsou, který tam pracoval jako dělník. Býval majitelem právnického nakladatelství. Měl zjizvený obličej a ve svých asi pětácti letech neměl moc zubů. Řekl mi, že polovinu mu jich vytloukli Němci a druhou komunisti. Mistr mě několikrát varoval: „Nestýkejte se s tím člověkem, je to nepřítel“. (Doktora Tomsu jsem po letech potkal, to mu mohlo být tak pětádesát. Prodával v trafice pod viaduktem nad Bulharem a chodil o holi, kterou dostal po následující práci v betonárce.) Protože soudruh Král byl ve fabrice předsedou strany i odborů, napsal mi na vojnu posudek. U odvodu se mě zeptali: „Četl jste to?“ Dali mi posudek přečíst, stálo tam mimo jiné líbeznosti: Stýká se

s nepřáteli našeho lidově demokratického zřízení. Koneckonců, soudruh Král mě varoval.

Jak mi u odvodu řekli, měl jsem být zařazen k elitní průzkumné jednotce (kde bych býval měl vojnu jako řemen). Díky posudku jsem šel do mobilizačního skladu pro letiště v Náměšti nad Oslavou a měl jsem tím pádem královskou vojnu. To mi tehdy nedocházelo. U odvodu mi řekli, že se posudky na vojně ruší a já dostanu do civilu nový. A tak jsem tam do té neslavné partaje vstoupil. Najednou a nadále už jsem nebyl persona non grata.

Ale to víte, něčím tomu ďablovi platit musíte. Schůze, jimž jsem se dlouho úspěšně, později neúspěšně vyhýbal, povinné malé, blbé funkce (větší funkce by vyžadovaly iniciativu), poslouchání keců (ale kdo je nemusel tehdy poslouchat?). Později jsem dokonce na ministerstvu, kam mě doporučila jedna známá, dělal lektora politického školení nestraníků, z něhož mě zanedlouho potichu stáhli. Ani jsem se tomu nedivil; vyprávěl jsem věci, které tam vůbec nepatřily: namísto odsouzení náboženství a „buržoasních filozofických a sociologických teorií“ jsem jim dělal propagaci. Na přednášku o náboženství jsem pozval svou věřící ženu. Líbila se jí. Více témat jsem už nestihl. Bylo to už v létech osmdesátých, poněkud liberálnějších; patrně proto se žádný postih nekonal.

V šedesátých letech, na vojně, jsem se seznámil se svou budoucí ženou. Pracovala na pletacích strojích na ponožky. Protože to byla dívka pracovitá a skromná, obsluhovala více strojů, než bylo obvyklé, bez finančních nároků. Myslím, že to byl dlouhodobý záskok, který jí už zůstal. Dostala hrdý titul Průkopnice socialistické práce, posílali ji na mládežnické konference a dokonce i s delegací Ústředního výboru Československého svazu mládeže do Moskvy. Jeli: předseda československého ÚV Vedra, předseda slovenského ÚV Futej, předseda Mezinárodního svazu studentů Pelikán a ona. Tam si po-

třásla rukou s Gagarinem a Chruščovem. Věřila tomu pozlátku. Měli jsme spolu nekočné diskuse, v nichž jsem jí vyvracel její víru, s výčitkami svědomí, jestli to snad nedělám proto, abych ji strhl z výšin, kde o ni byl velký zájem – samozřejmě i proto, že byla velmi hezká. V Moskvě se dokonce trochu zamilovala do ruského bohemisty a nějakou dobu nevěděla, koho si vybrat. Já jsem byl nakonec blíž.

Když přišly prověrky po sovětské okupaci, vyhýbal jsem se jim tak dlouho, jak to šlo, až mi bylo jasné, že jde o selekci a diskriminaci. Dohodli jsme se se ženou, že ona, tehdy jakožto sekretářka, spíše unese vyškrtnutí ze strany a že tedy alespoň jeden z nás si dovolí přepych svobodného názoru. Domnívali jsme se, že tím na komunisty vyrazíme a že naše děti to budou mít s přijímáním na školy lehčí. Měly. Navíc měly dělnický původ po obou rodičích.

Málo bylo lidí v partaji, s nimiž jsem mohl mluvit zcela nebo aspoň poněkud otevřeně. S paní účetní z hornického Libušína u Kladna, kam jsem jezdil služebně koncem šedesátých let, jsem vedl dlouhé diskuse o vstupu vojsk. Nechtěla připustit, že jde o okupaci: rudé Kladno – její dědeček býval funkcionářem v hornických odborech a v padesátých letech byl na návštěvě u horníků v Anglii, kteří v té době vydělávali míň než naši. Tehdy u nás platilo: „Já jsem horník a kdo je víc?“

Mirek V., můj kolega v kanceláři na ministerstvu jednou namaloval mé tehdy malé dceři Olince tank s rudou hvězdou. Mirek pocházel z velmi chudé rodiny, jeho maminka byla, tuším, pradelna. Jeho rodina se za socialismu pozvedla z bídy; zda funkcionářstvím či jinak, to nevím. Ale on ze svého členství v komunistické straně nikdy nic neměl; byl pouhý referent, stejně jako já. Neměl rád masarykovský kult. Vyprávěl mi o nějakém řečníkovi z první republiky, který mluvil tak horlivě o prezidentu Masarykovi, že údajně řekl Táček Masáček. Dovolil jsem si v hovoru s ním dost, ale zdaleka ne

Z ministerstva jsem
odešel po čtrnácti
letech, protože jsem
se dostal do odboru,
kde byl vlčí kolektiv.
Šel jsem do instituce
zabývající se
informacemi. Můj
bývalý kolega
z ministerstva Mirek T.
tam odešel též a stal
se ředitelem Státní
technické knihovny,
podřízené tehdy naší
instituci; chtěl, abych
mu šel dělat zástupce.
Počítal se mnou, ale
protože bych se byl
musel politicky
angažovat a přijmout
nějakou větší funkci
(jinak jsem tam žádnou
mít nemusel)...

všechno. Mirek byl pesimista, velmi pečlivý a úzkostný, měl anginu pectoris. Měl jsem ho docela rád. Zemřel na infarkt ve třiapadesáti letech.

Dost jsem obdivoval doktora F., jeho inteligentní projev a jasné myšlení. Byl velmi kritický, takže kdybych ho neznal, měl bych ho za nestraníka. Jednou jsme se bavili trochu víc a on mluvil i o sobě. V osmačtyřicátém roce mu bylo asi sedmnáct a on vstoupil do strany v mladickém nadšení. Ale jeho členství bylo spojeno s jeho mládím a on k němu měl – přes velké výhrady – citový vztah.

Koncem osmdesátých let můj šéf, Míla D. přede mnou hovořil o politice velmi kriticky. Když jsem se bezstarostně přidal, měl v očích zvědavost. Posléze jsem zjistil, že je na ministerstvu velitelem milicí. Ale nic mi neudělal – ani špatného ani dobrého; byl jsem jen malá figurka na jeho šachovnici.

V přibližně stejné době jeden ze šéfů v mém dřívějším odboru ministerstva, pan O., velký partajní funkcionář s dlouhými prsty (jak on sám říkal), nadával na poměry podobně jako odvážnější nestraníci. Mám jen nejasnou představu o tom, kolik lidí v letech dřívějších potopil, já jsem zažil po svém nástupu na ministerstvo v roce 1974 už jen slabý odvar jeho sekernictví. Když už bylo dávno i po těchto jeho dozvucích (pracoval jsem na ministerstvu čtrnáct let), víceméně svorně jsme spolu u malého piva v nedalekém bufetu v Radiopaláci hudrovali na politiku. Po Listopadu jsem potkal pana O., už byl v penzi. Řekl mi: „Kde jsou ty časy, když to stálo za hovno?“ Byl zklamán, že s ním nesouhlasím.

Několik mých kolegů z odboru ministerstva, kteří byli ze strany vyškrtnutí, a snad to byli všichni vyškrtnutí, žádalo o znovupřijetí. Kvóta byla velmi nízká, jen jeden z osmi z nich uspěl. Vyloučení tam nebyli, ti museli zřejmě opustit ministerstvo hned po stranických prověrkách po sovětské okupaci.

Někdy v létě osmdesátého devátého roku, to už jsem na ministerstvu nebyl, jsem potkal svého bývalého šéfa, Honzu H., který v té době byl na stáží na ÚV KSČ. Ptal jsem se ho, co tam dělá. Řekl mi: „No, v podstatě hasím průsery“: Dovolil jsem si lehce pro-rockou poznámku: „Až přijde ten největší průser, ten už neuhasíte“.

Své nedobrovolně nabyté znalosti marxismu-leninismu jsem zúročil sepsáním filozofického dílka O fekalismu. Dostaly se mi tehdy do ruky necelé dvě stránky myšlenek s tímto názvem, tak příznačných pro onu dobu. Takových legráček tehdy kolovalo mnoho. Fekalismus hlásal: Všechno stojí za hovno a neofekalismus: Nic nestojí ani za hovno. Začal jsem tyto příznačné myšlenky rozvíjet, využívaje svého vnuceného vzdělání a spojil jsem oba filozofické směry: marxismus-leninismus a fekalismus. Z toho plyne, že se dají pozitivizovat i ty nejnegativnější věci. Mezi svými kolegy, nestraníky i straníky, jsem našel několik ochotných ke spolupráci, kteří mi s radostí doplnili kratší či delší pasáže. Dost jsme se tím bavili. Vzniklo tak poměrně rozsáhlé samizdatové dílko, které by vydalo na útlejší knížku. Bohužel jsem je po revoluci nabídl jen jedinému nakladatelství, pro něž použité výrazivo bylo asi příliš silným tabákem. A tak jen pár šťastlivců vlastní tento filozofický unikát. Posléze takovéto záležitosti začaly rychle zastarávat.

Předpokládám, že někteří majitelé oněch samizdatových výtisků je už dávno vyhodili nebo někam zaštrachali. Škoda. Rád bych dodal, že téměř vůbec nepoužívám hrubších výrazů; ovšem věda je něco zcela jiného, ta se nemůže vyhnout ani fekalismu ani jeho předmětu.

Z ministerstva jsem odešel po čtrnácti letech, protože jsem se dostal do odboru, kde byl vlčí kolektiv. Šel jsem do instituce zabývající se informacemi. Můj bývalý kolega z ministerstva Mirek T. tam odešel též a stal se ředitelem Státní technické knihovny, podřízené tehdy naší instituci; chtěl,

abych mu šel dělat zástupce. Počítal se mnou, ale protože bych se byl musel politiky angažovat a přijmout nějakou větší funkci (jinak jsem tam žádnou mít nemusel), raději jsem zcela změnil obor a začínal zase od píky. Mírek mi to dost zazlívál.

Platit ďáblu ale museli tehdy skoro všichni, někdo víc, někdo míň, to podle pracovního či jiného postavení; příležitostí bylo mnoho a různého kalibru: školení pro nestraníky, brigády socialistické práce, kolektivní závazky, první máje, učební osnovy, pro všechny vysokoškoláky zkoušky z marxáku, prznění dějepisu, literatury, občanská nauka, Anticharta apod. Moji rodiče, proti totalitě silně vysazení, klidně sledovali komunistické slinty v televizi; ani slovem mi nebránili, když jsem chtěl vlézt do partaje. Když se mé děti odmítaly učit lži, říkal jsem jim: „Musíš se to naučit jako básničku. Až to budeš umět, řeknu ti, jak to bylo ve skutečnosti“.

Moji rodiče měli množství přátel. Všichni byli proti komunistům, jen Květa, dcera přítel mých rodičů, si vzala důstojníka, který posléze pracoval na ministerstvu národní obrany. Své dceři dali jméno podle Stalinovy dcery Světlana a doma o vánocích slavili Dědu Mráze. Zajímavé bylo sledovat, když se plukovníkovi u nás setkali s některými protikomunistickými přáteli mých rodičů. Všichni našlapovali velmi opatrně.

Moje žena zpívala ve známém Kühnově sboru, který už za socialismu vystupoval na Západě. Její dva bratřenci žili coby emigranti; jeden v Holandsku, druhý v Itálii. Před zájezdem do Holandska byla předvolána na policii, kde o bratřencích věděli (těch lidí, co se takovými věcmi museli zabývat) a snažili se ji zaúkolovat: aby sdělila, s kým se stýká, a co se tam děje. Tak byla, aniž cokoliv tušila, zaregistrována; pouze na základě svého výsledku a aniž by cokoliv slíbila, natož hlásila. Nikdy ji už nepředvolali. Pak se její jméno objevilo ve zveřejněných Seznamech spolupracovníků STB panem Cibulkou. Někdo si prostě připsal čárku. Dost se naplakala.

Kolik asi bylo v Seznamech lidí, kteří nespoupracovali a kteří nemohli chodit a vysvětlovat svým známým, jak to ve skutečnosti bylo? Paní Salivarová, která na tom patrně byla podobně, a jiné celebrity mohly takovou věc veřejně dementovat, ale co ti veřejně neznámí? Taky mi někdo hlásil jména společných známých, která tam našel. Jak to s nimi ve skutečnosti bylo, suď Bůh.

Disidenti platili ďáblu zase jinak: za odpírání, někteří i spoluprací. Ale nebyli v koutě, alespoň ti aktivní ve svém odporu. Já jsem bohužel znal jen pasivní; později jsem litoval, že jsem se nesetkal s aktivními nebo jsem to o nich nevěděl. Manžel mé kamarádky a kolegyně Marie měl zato, že musím být u StB, protože jsem v partaji a nedělám ani malého šéfa. Byl vyloučený ze strany a z vysoké školy, kde předtím učil. Zabýval se poněkud paradoxně překlady z ruštiny; dělал, co mohl a co uměl. Stýkal se nejvíce s dvěma kamarády podobných osudů, vrsťevníky, asi bývalými spolužáky. Všem jim bylo něco přes padesát, všichni byli v koutě, odkud neviděli úniku. Jeden z nich zemřel na rakovinu žaludku, druhý trpěl duševní poruchou. On sám onemocněl rakovinou ledvin a zemřel Marii v náručí. Ta se z toho nemohla dlouhá léta vylízt. Má výtvarné sklony; když jsem ji za čas navštívil po smrti jejího manžela, ukázala mi poličku a na ní množství mužských hlav z hrnčářské hlíny. Všechny měly němě řvoucí ústa dokořán.

Mou matku za totality navštěvovaly dvě starší dámy: Paní Knotková a paní Bufková. Jednou jsem s nimi trávil Silvestra. Paní Knotková je z nóbl rodiny a její manžel pocházel z buržoazie, mívali velkou fabriku. Komunistům říkala komundírové. Když jsme trochu popili a trochu podebatovali, prohlásila, že přivést na svět dítě do téhle doby je zločin. Paní Bufková jí oponovala. Byla napůl Židovka, své mládí prožila v protektorátu. Mnoho z jejich příbuzných vyléto komínem, jak sama řekla, a přesto to byla doba, na kterou nevzpomíná nerada. Ať to byla sebehroznější doba, ona byla mladá;

dokud to šlo, chodila tancovat, byla zamilovaná. Žít se musí i v těch nejhorších dobách, distancovat se od života je nesmysl. Já sám jsem se narodil za války. Po celou válku se rodily děti, měl jsem docela dost spolužáků. Vzpomněl jsem si na Šilinovu Lenivou smrt, knihu o malomocných, od lékaře v leproserii. Jedna dvojice malomocných, která měla v leproserii svatbu, se rozhodla mít dítě, ačkoliv naděje, že by uniklo lepře, byla minimální. Narodilo se jim dítě malomocné.

Je otázka, jak se měl člověk za totality chovat. Postižený musel být v každém případě. Někdo na charakteru, někdo na pověsti, na zaměstnání, na dětech a jejich osudu, na zdraví, na životě. Zkušenosti ukazují, že asi jedině správný byl aktivní odpor. Ale kolik bylo takových, kteří to věděli nebo, ať už z jakýchkoliv důvodů neměli zbyti?

V televizi a v rozhlasu se objevily pořady o podpisech známých osobností na prohlášení z komunistických kampaní. A zas už se, jak jsme si to navykli za bolševika, kádruje. Redaktor z Radia BBC, V. Moravec položil režisérovi Jiřímu Menzelovi otázku v rozhovoru o podpisech na Antichartě (přibližně): „Nemělo by se už přestat s tím měřením množství másla na hlavě, když ho tam měli všichni?“ Ale pan Menzel, který skvěle natočil prohibované Hrabalovy „Skrívaný na niti“, který má Oskara za „Ostře sledované vlaky“ a který strčí do kapsy tisíce těch, které nikdo neskřípl, nezabral a dál se v tom rozhovoru kroutil, protože mu přišla kuří oko. Bývalý disident a kancléř pana prezidenta Václava Havla, pan Ivan Medek řekl v rozhlasovém komentáři, že nezáleží na tom, jestli byl někdo v partaji nebo ne, ale na tom, jestli spolupracoval.

Má dcera mi po přečtení této úvahy napsala: „Ten esej o bolševikovi mě rozplakal. Tvoří to docela kontrast k tomu jednoznačnému hrdinství disidentů.“

Těžce nabyté zkušenosti; doufám, že je už nikdy neuplatním.

Lubor Dufek

Co se chystá nakladatelství

Co chystá k vydání

Emil Bok: Jedy blaženosti

Dům za oborou

Stůl s bílým ubrusem
a na něm černé ryby.
Z obory se sem stahují
plaché dívky.
Jejich smutné, tázavé pohlaví
ostýchá se vstoupit
a čeká venku.

Péče o domácnost

Komtesa s vazelínou
leží pod kočárem.
Kočár povrzává
a slastně se vznáší
k nebesům.

Mihotání

Růžová prsíčka
pod průsvitnou látkou,
vlasy, vlasy
a k lesům letící
šály z levantinu.

Věčné hry

V zahradě tajnosnubných her
syčí acetylen.
Modře osvětlené stromy
jsou plné těkavých látek
a stepních šelem.
A pod narudlým listím
téměř neslyšný šepot
marně očekávaných žen.

brněnské

Petrov

Ukázka z připravované knihy

Značkování

Čekáme,
až se otevřou brány

a ženy v křehkých skořápkách
vyjdou do mrazu

a budou za sebou zanechávat
jen klikatou,
lesklou čáru slizu.

Noční sen

Přecházet z jedné zahrady
do druhé
a vidět nad sebou
pořád stejně nepokojný měsíc,
zastřené lampy
a polonahé, jenom chmýřím oděné
ženy,
třikrát přepírané
v dešťové vodě.

Noclehárna v Asissi

V pokojích,
pečlivě zapečetěných,
spí na prastarých herbářích
unavené poutnice
s prvním nazrým houštím
v klíně.

V klášterních sklenících
zatím hlučí nic netušící
noční chodci.

*Ukázky jsou vybrány z knihy Emila Boka Jedy
blaženosti, kterou chystá k vydání brněnské
nakladatelství Petrov (www.ipetrov.cz) na
podzim t. r.*

Co se chystá k vydání nakladatelství

Chvalozpěv na ženu-zahradu

„...neubráníl jsem se pomýšlení,
že moje žena-zahrada je teď v tisících hlav...“

René Depestre:

Chvalozpěv na ženu-zahradu

Básnické dílo letos jubilujícího Emila Boka (1925), rodáka z Užhorodu na Podkarpatské Rusi, dnes Ukrajině, si na první knižní edici muselo počkat stěží uvěřitelný čas – bezmála půlstoletí. Bok, který od roku 1930 vyrůstal ve Valašském Meziříčí, odkud pocházela jeho matka (otec byl legionář), sice už v rozmezí let 1939–1942, tedy mezi čtrnáctým a sedmnáctým rokem života, publikoval některé své juvenilní verše ve Foglarově Mladém hlasateli a také ve Studentském časopise, jehož portrét plasticky vykreslil mj. Josef Hiršal ve svém Vínku vzpomínek, avšak debutního svazku poezie se dočkal až v roce 1998: Českobudějovické nakladatelství Velarium přichystalo autorovi k jeho dvaasedmdesátinám střídavě koncipovanou sbírku Zima s rybími prsty; následovaly rozsahem i grafickou úpravou podobně nenápadné tituly Prérie (MaPa, Brno 2001), Zahrady (Nakladatelství Zahrada, Tábor 2002) a nyní Jedy blaženosti, výběr z textů datovaných roky 2000 a 2001.

A mezitím: Po maturitě na valašsko-meziříčském reálném gymnáziu a učitelském ústavu (1945) vstup do KSČ a kariéra učitele (z krajské školy KSČ ve Zlíně v roce 1951 do pražských Vokovic na katedru marxistické filosofie na Střední politické škole, tak řečené Sorbonně), v roce 1969 ze strany vyloučen, odchází z Prahy do Tábora, odkud až do roku 1987 dojíždí do Bechyně vyučovat na tamější keramickou školu.

Básník Bok, který má generačně blízko k autorům válečných skupin Ohnice a Skupiny 42, poválečných dynamoarchistů, ale také surrealistů kolem pozdního Karla Teigeho a následně Vratislava Effenbergera, anebo tvůrčího okruhu sdruženého pod hlavičkou časopisu Květen, uveřejnil ještě v letech po druhé světové válce několik budovatelských básní, od konce 40. do konce 70. let minulého století však mlčel. Možná mu tím unikla skvělá kariéra „podivuhodného kouzelníka“, veršotepce ladných rýmů a ostrých ideových nábojů, možná však už tehdy autor, v roce únorového převratu triadvacetiletý, v matných obrysech rozpoznával zásadní neslučitelnost ryze subjektivní, intimní básnické výpovědi a explicitní ideologické agitace. Jak precizuje a dále

rozvádí v závěru sbírky Prérie: „Pro mne je skutečnost záhadná, žijeme v zajetí ‚magie faktů‘. Proto si myslím, že úkolem básně je tuto magii intuitivně nalézt a přeměnit ji v lyrickou miniaturu. Bez ohňostroje slov, bez omšelé dekorace, bez zaměňování poezie za ideologii, metafyziku nebo moralitu.“ Omezení a nároky na básnický text, která z těchto Bokových slov plynou, jsou sice radikální, podle nich bychom z české poezie museli vyškrtnout jak všechny metafyzické tvůrce holanovského typu, tak celou linii básníků katolické moderny, a navíc i jakýkoliv imaginativně bohatší projev, bereme-li však autorova slova jako charakteristiku především jeho vlastní slovesné tvorby, jsou náramně výstižná.

V básních, které publikoval časopisecky a knižně v 90. letech, konkrétně po roce 1998, se Emil Bok představuje jako impresionista, jemuž nejvíc vyhovuje semknutý tvar, forma textové miniatury, několik cizelovaných tahů, z nichž naráz a v celku jediné věty, bez nároku na dějovou linii, ale také bez nároků na rým a rytmus verše vystupuje obraz, či spíše okamžitý záhled anebo postřeh. Prostorem jeho básní je nejčastěji krajina, nikdy ne město a jeho hlučné ulice, zaplněné lidmi a moderní technikou,

brněnské

Petrov

Ukázka z připravované knihy

ale tichá, do sebe vtahující zahrada v raném mlžném oparu a dům, zpola opuštěný lidmi, zpola zabydlený stíny a ozvěnami slov. Čas v Bokově poezii přímo hmatatelně proudí, „nenávratně plyne“, kulisy a světlo se proměňují, na pomyslné podium vstupují nové a další postavy, ale čtenář jim nikdy nestihne pohlédnout do tváře, unikají mu mezi prsty, aby se vzápětí znovu proměnily a zavířily vějířem aluzí jednou romantických, jindy gotických anebo poetistických, případně surrealistických.

Bezpečnou průvodkyní prchavými verši Jedů blaženosti a v menší míře i trojicí předchozích Bokových knížek je nezvalovská „paní Valérie“, žena v množném čísle, heteronymní éterická bytost, která se zjevuje ve stovkách pozic, situací a zárodků příběhů a mizí podle zákonů náhody. S ní autor a jeho prostřednictvím i čtenář prožívá týdny, měsíce a roky divů: „paní Valérii“ jednou nacházíme vprostřed houfu „nahých, pištících slečen“ či „mokrých soch“, nejčastěji se zjevuje coby „malá služtička“, „obnažená žena“, případně „milénka v ložnici“, ale také na sebe bere podobu „staré ženy“ a „chůvy smrti“.

Napětí symbolicky uložené do titulu souboru – blaženost versus jed čili láska

a smrt, tato po staletí neměnná klíčová témata folkloru – charakterizuje prostor celé knížky. Po vstupním obluzení zvlněným letním šatem sotva dospělé dívky („růžová prsíčka / pod průsvitnou látkou“) a kradmých dotecích „jenom chmýřím oděné / ženy“, po stejné posedlosti, kterou v jiných variantách zachytili ve svých dílech Vladimír Nabokov nebo Balthus, Vítězslav Nezval či Edgar Degas a stovky jiných spisovatelů a malířů, pronikne do prostoru Bokových obrazů vědomí, že „všechny věci jdou, / jak jít mají: / Po svém. / Ke zkáze.“, že cesta za Erótem je zároveň cestou ke smrti. A je to na prvním místě podivuhodně srozuměný a smířený básník, nikoliv proměnlivá a věčná „paní Valérie“, pro kterého „na hladinu vyplouvá stáří“, který „jde / do stále hlubší noci“ a před jehož očima z obrazů oprýskávají barvy, tahy štětce matní a šednou, až se vytratí dočista. Avšak i fyzický konec se básníkovi v jednom z textů proměňuje v blaženost, neboť „i smrt se nám zdá být / jen lehkým uštknutím / ženy.“

Bokovy chvalozpěvy na ženu a ženskost jsou nejen přeludné, okouzlené a okouzlující, spontánně přecházející v sen, nořící se v romantické „modro“, ale jsou také výji-

mečně vizuální. V této souvislosti uvedme, že autor se od počátku 90. let věnuje kromě poezie rovněž technice koláže, některé jeho básnické cykly jsou přímo inspirované výtvarným dílem (v přítomné sbírce cyklus Milenky ze zahnědlých snímků) a že některé jeho sbírky mají zajímavý a souznící výtvarný doprovod (knížku Prérie ilustrují fotografie Alexandra Hackenschmieda, konkrétně čtyři fotografie jeho první ženy Mayi Derenové z počátku 40. let). Bokovy lepené obrazy s erotickou i thanatickou motivikou mohou na první pohled připomenout koláže jmenovaného Teiga, i když torza a části ženských těl vkomponovaná do krajiny či letící časem v Bokově případě postrádají psychoanalytickou symboliku, jejich atmosféra není tísnivá, halucinantní, ale spíš mámivě pohádková, miróovsky nebo arpovsky hravá, blížící se poetice kolážisty Iva Medka Kopaninského.

A taková je i žena v básnické tvorbě autora Jedů blaženosti: nastokrát vytažena z proudu roků a dní, konejšivá žena-zahrada, kterou celý život procházíme a jejíž „magie faktů“ nepřestává vábit a opájet naše smysly.

Radim Kopáč

Bržlů

Padají na světě leccaká slova. Tohle padlo v samotném závěru hry nazvané v češtině hezky anglicky Scrabble („společenská hra“, říká slovník, „slovní fotbal křížený s dominem“, říkám já). Jistá slečna složila BRŽLŮ z těch úplně posledních písmenek, která jí zbyla, za účelem zisku příslušného počtu bodů a tím i celkového vítězství. Za týmž účelem začala nás ostatní vehementně přesvědčovat o tom, že takové slovo existuje. Úspěšně, protože dnes už věříme na bržlů všichni. Po půlhodině vzrušených debat jako bychom ho znali léta.

Co že bržlů znamená? Opravdu to potřebujete vědět, když je to samo o sobě tak pěkné slovo? No dobře. Vězte tedy, že bržlů je něco jako bordó, jenže tmavší. Stejně jako jiné výrazy v češtině, které mají tuto koncovkou – např. byrů, šodó, šapitó, hovadó atd. – je původu francouzského. Vzniklo z nářečního slovního spojení „brège l'eau“ (čti a vyslovuj „brežlů“, doslova „rozbívím vodu“), které se používalo především v oblasti Yonne v Burgundsku. Faktický výsledek rozbíjení vody totiž byl stejný jako po jakémkoliv bordó, jenže tmavší.

V rámci prvotního nadšení jsme onoho scrabblového večera založili Spolek přátel bržlů. Jeho úkolem je propagovat bržlů ve všech oblastech lidské činnosti, šířit mezi lidmi povědomí o bržlů, přesvědčit o významu bržlů Ústav pro jazyk český, a zejména prosadit bržlů do příštího vydání Slovníku neologismů. V rámci tohoto úsilí jsem osobně zanesl bržlů do svých Pravidel českého pravopisu. Za „brz-

Honzy Hanzla

Sex!

Vraždy!

Plyšáci!

Podobrazník...

lík“ a „brzy“ a před „Břeclav“ a „břečtan“ jsem vložil heslo „bržlů, stř. neskl.“ Přestože se tato má snaha zatím nesetkala s přílišným pochopením – když jsem krátce poté půjčil svá Pravidla kamarádovi na maturitní slohovou písemku, nejevil nad mými úpravami příliš nadšení – rozhodně se nehodlám vzdát. Prozatím jsem bržlů uvedl do svého textového editoru. MS Word je přijal – narozdíl od zpuchřelých akademiků v Ústavu a mých bojácných kamarádů – bez mrknutí nápočední sponky (bez nejmenších protestů).

Kontext použití bržlů je široký, dá se říci i nedozírný. Jak by také ne, vždyť bržlů ovlivňuje životy každého z nás. Denněžíváme svá drobná bržlů, také noviny jsou plné bržlů, jenže velkých, mezinárodních. Na bržlů reaguje každý z nás jinak – někdo z bržlů skáče radostí, další nad bržlů láme hůl, někdo jinému bržlů kopá a sám do něj padá. Bržlů nezná hranic – hned první večer se jedna ze zakládajících členek Klubu přátel bržlů snažila vymínit si výjimku, totiž aby se bržlů nepletlo do ekologického zemědělství, avšak byla umlčena dvacetiminutovou přednáškou o produkci, spotřebě a pozitivních účincích biobržlů.

Nebudeme si tu zastírat, že tento podobrazník je součástí velké, organizované bržlů kampaně. Přesto však doufám, milí čtenáři, že i vy máte po jeho přečtení dobrý pocit z toho, že jste se něco nového dozvěděli a obohatili svou slovní zásobu. Přeju vám příjemné prožití druhé poloviny léta a hlavně hodně bržlů.

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

Eva Vlčková

Strom

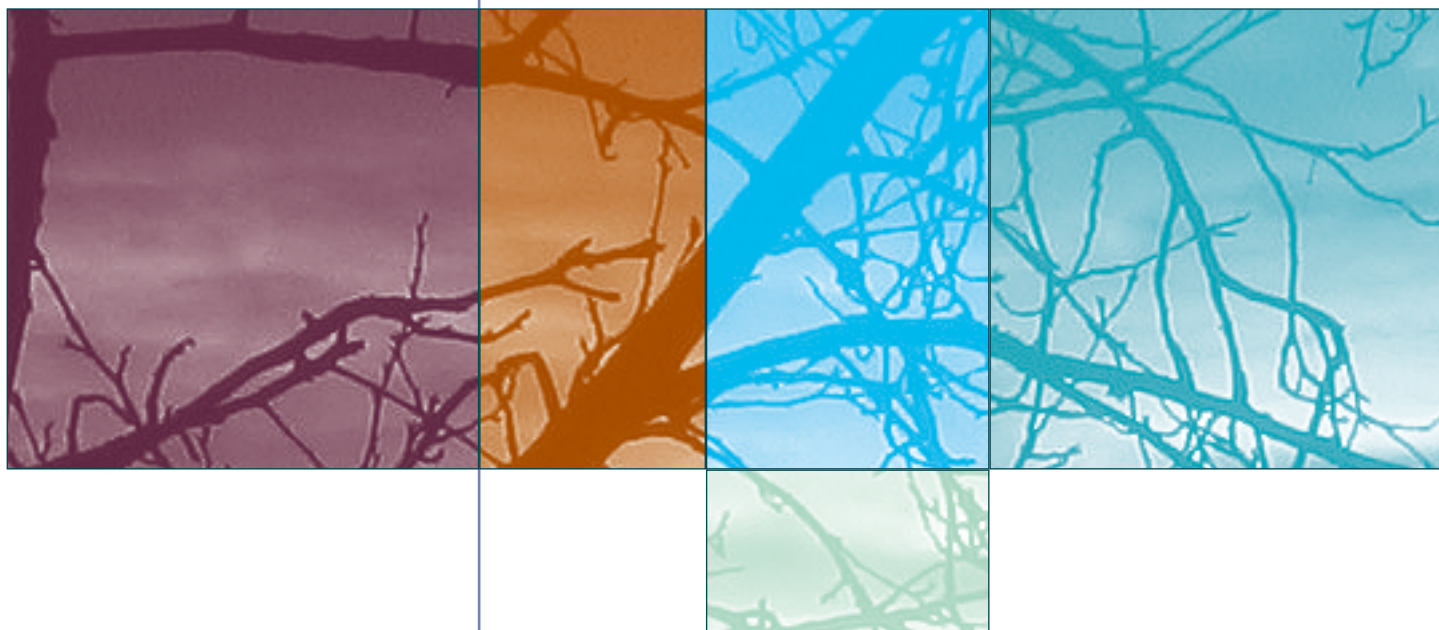
V příštím čísle (vychází 1. září 2005)

najdete:

Chválu
úchylných
teorií

Básně
Milana Richtera

Rozhovor
o Modiglianím

Na shledanou příště!
Ne za pomeňte!